BANKA SLOVENIJE
BP BS
LETNO POROČILO
1994
119952714,1
COBISS ®

BANKA SLOVENIJE

BANK OF SLOVENIA

LETNO POROČILO

LETO 1994

BANKA SLOVENIJE

LETNO POROČILO

za leto 1994

Ljubljana, maj 1995

Izdala:
BANKA SLOVENIJE
Slovenska 35
LJUBLJANA
Tel: 061 1257-333
Faks: 061 215-516

ISSN 1318-5284

PREGLED VSEBINE

I. BANKA SLOVENIJE: ZAKONSKI STATUS IN NALOGE *7*

II. SLOVENSKO GOSPODARSTVO V LETU 1994 *8*

III. DENARNA POLITIKA *16*

1. Namere in usmeritve denarne politike 16
2. Uporaba instrumentov denarne politike 22

IV. SANACIJA BANČNEGA SISTEMA *32*

V. DRUGI POSLI BANKE SLOVENIJE *33*

1. Posli za Republiko Slovenijo 33
2. Nadzor bank in hranilnic 34
3. Reforma plačilnih sistemov 37
4. Razvoj statistične funkcije 38
5. Upravljanje z mednarodnimi rezervami 38
6. Gotovinsko poslovanje 39
7. Mednarodno sodelovanje 41

VI. LETNI OBRAČUN BANKE SLOVENIJE *42*

Gospodarska rast v Sloveniji je leta 1994 nadaljevala svoj pozitivni trend, tako da se je realni bruto domači proizvod povečal za 5%, za kolikor je hkrati realno porastla tudi javna poraba. Omenjeni rezultat je bil dosežen ob še vedno visoki stopnji inflacije, ki je dosegla 18,3% letni nivo, oziroma se je v primerjavi z letom poprej nadalje znižala za 4,6 odstotnih točk, pri čemer pa je bil državni proračun izravnan. Kljub primanjkljaju v trgovinski bilanci, je bil na tekočem računu dosežen presežek v znesku 478 milijonov dolarjev, kar predstavlja 3,4% bruto domačega proizvoda. Še več, devizne rezerve pri Banki Slovenije in poslovnih bankah so se na podlagi pritoka tujega denarja povečale za približno 1,3 milijarde dolarjev. Domača valuta, tolar, je na podlagi omenjenih gibanj apreciirala, in sicer, merjeno z relativnimi maloprodajnimi cenami, za okrog 11,2%.

Banka Slovenije si pri vodenju denarne politike, kljub bistveno spremenjenim pogojem poslovanja, ni postavljala novih ciljev, kar pomeni, da je bila tudi v letu 1994 pri svojem delovanju usmerjena k nadaljnjemu postopnemu zmanjševanju inflacije in zagotavljanju čim bolj stabilne domače valute. Že ob sprejemanju koncepta za vodenje denarne politike v lanskem letu, glede na spremenjene okoliščine, je Svet banke poudaril, da mora slednja zmanjševati finančno represijo, poglabljati strukturo finančnega sistema, hkrati zmanjševati kreditni multiplikator, in finančni rezultat Banke postaviti v funkcijo doseganja navedenih ciljev. Že dolgo je namreč znano dejstvo, da postaja protiinflacijska politika pri nižjih ravneh inflacije zahtevnejša in terja večje narodnogospodarske stroške. Če je gospodarstvo v takih razmerah še indeksirano, je v primerjavi z gospodarstvom z uravnoteženo inflacijo še bolj inflacijsko odporno. Na drugi strani so realni učinki inflacije v takem gospodarstvu najmanjši, kar pomeni, da izvirajo pretežno le iz inflacijskega davka (neplačanih obresti) na gotovino, oziroma na celotni primarni denar, ter iz posledic pogostejšega operativnega spreminjanja cen in plač. Hkrati nas tuje izkušnje, glede zmanjševanja zmerne inflacije, opozarjajo na nujnost zmanjšanja tekoče porabe (predvsem fiskusa in plač) v korist večjega varčevanja. Ob tem velja spomniti še na dvoje pomembnih dejstev: na nezadovoljstvo v nekaterih krogih s prepočasnim zniževanjem obrestnih mer na domačem denarnem trgu in na ugotovitev na podlagi izkušenj mnogih držav, da je prav proces zniževanja obrestnih mer pri zaviranju zmerne inflacije, zadnja posledica stabilizacije.

Kot je razvidno iz uvodnih podatkov, je bilo leto 1994 zaznamovano s pomembnim prirastkom deviznih rezerv, oziroma z velikim prilivom tujega denarja. Ob tem pa nekako pozabljamo, da določajo obrestno mero, kot tudi tečaj, v največji možni meri t.i. temeljni dejavniki, kot so n.pr.: davki, državni izdatki, nagnjenost k varčevanju, izvozu, uvozu, investiranju, plače ... . V takšnih razmerah, v kakršnih se je nahajala leta 1994 tudi naša država, še nobena država ni ušla večji ali manjši apreciaciji domače valute. Kljub naporom, ki jih je Banka Slovenije vlagala v sterilizacijo deviznega priliva in angažiranju na denarnem trgu z namenom, da bi se nevtralizirala enormna ponudba deviz, oziroma ohranil primeren tečaj tolarja, so bili rezultati le pogojno optimalni; za obsežnejše interveniranje na deviznem trgu mora centralna banka, če ga noče financirati z inflacijo, angažirati realno razpoložljive prihranke, to je tolarske finančne presežke v Sloveniji, za kar mora ponuditi odgovarjajočo ceno. Učinki teh aktivnosti Banke Slovenije pa so bili vidni, tako pri nivoju tečaja tolarja, kot tudi pri finančnem rezultatu poslovanja centralne banke.

Če lahko slovensko inflacijo uvrščamo v skupino t.i. zmerne inflacije, za katero velja, da je hkrati previsoka in prenizka, potem so nadaljnje usmeritve tudi za Banko Slovenije jasne: prizadevati si za še večjo stabilnost, kajti inflacija povzroča v gospodarstvu vrsto problemov (stroškov), a ne dovolj, da bi sočasno opravičevala socialne, politične in gospodarske stroške obračuna z njo.

* * *

Banka Slovenije je dala svoje finančne izkaze za leto 1994 prvič revidirati. Revizijo je opravila revizorska hiša KPMG iz Londona; finančni izkazi Banke Slovenije za leto 1994, skupaj z mnenjem revizorjev, so sestavni del tega letnega poročila.

dr. France Arhar
Guverner

Ljubljana, maj 1994

I. BANKA SLOVENIJE: ZAKONSKI STATUS IN NALOGE

Ustanovitev Banke Slovenije je uvrščena v sklop osamosvojitvene zakonodaje, sprejete in objavljene 25. junija 1991, ko so bili ob Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, Deklaraciji o neodvisnosti in Ustavnem zakonu za izvedbo Temeljne ustavne listine sprejeti vsi pomembnejši sistemski zakoni nove države, med njimi tudi zakon o Banki Slovenije.

Banka Slovenije se je takoj organizirala po zakonu s tem, da je polno monetarno oblast začela izvajati po izteku Brionskega moratorija za uresničevanje osamosvojitvenih aktov slovenskega parlamenta. Ta rok je potekel 8. oktobra 1991, s tem dnem pa je bila vpeljana tudi slovenska valuta tolar. Status Banke Slovenije kot centralne banke je decembra meseca 1991 ustavno potrdil 152. člen Ustave Republike Slovenije, po katerem je centralna banka samostojna in odgovarja neposredno Državnemu zboru.

Že ustava določa, da guvernerja imenuje Državni zbor, kar daje določeno težo samostojnemu vodenju Banke Slovenije. Po zakonu sta organa Banke Slovenije Svet Banke Slovenije in guverner. Svet Banke Slovenije sestavlja enajst članov, od tega šest članov iz vrst neodvisnih strokovnjakov, guverner, namestnik guvernerja in trije viceguvernerji. Člane Sveta Banke Slovenije iz vrst neodvisnih strokovnjakov imenuje Državni zbor na predlog predsednika republike, na njegov predlog imenuje Državni zbor tudi guvernerja Banke Slovenije, namestnika in viceguvernerje pa na predlog guvernerja. Vsi so imenovani za dobo šestih let.

Osrednja naloga Banke Slovenije po zakonu o Banki Slovenije je predvsem skrb za stabilnost valute in splošno likvidnost plačevanja v državi in do tujine. Za uresničevanje te naloge uravnava količino denarja v obtoku, skrbi za splošno likvidnost bank in hranilnic, skrbi za splošno likvidnost v plačilih do tujine, kontrolira banke in hranilnice, izdaja bankovce in daje bankovce in kovance v obtok, predpisuje pravila za izvajanje jamstva za vloge občanov ter opravlja določene posle za Republiko Slovenijo. Poleg navedenega ima Banka Slovenije določene naloge in pristojnosti tudi po zakonu o bankah in hranilnicah, zakonu o deviznem poslovanju, zakonu o kreditnih poslih s tujino ter po zakonu o predsanaciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic.

Svet Banke Slovenije in guverner sta za uresničevanje nalog Banke Slovenije odgovorna Državnemu zboru. Banka Slovenije mora za najmanj polletno obdobje predložiti Državnemu zboru poročilo o svojem delu. Državnemu zboru mora predložiti v potrditev tudi finančni načrt in letni obračun, in ob tem predloži letno poročilo o svojem delu.

Pri odločanju o denarni politiki in njenem izvajanju je Banka Slovenije neodvisna.

Zakon tudi izrecno določa, da sme Banka Slovenije odobravati Republiki Sloveniji posojila le do višine 5% letnega proračuna oziroma do ene petine predvidenega proračunskega primanjkljaja; posojila morajo biti poravnana do konca proračunskega leta, kar pomeni, da ne morejo biti vir financiranja primanjkljaja.

II. SLOVENSKO GOSPODARSTVO V LETU 1994

Potem ko je doseglo slovensko gospodarstvo najnižjo točko aktivnosti v začetku leta 1993 (na ravni oktog 17% pod tisto iz leta 1989), se je agregatna proizvodnja v drugem polletju 1993. obrnila navzgor in dokaj živahno naraščala v vsem letu 1994. Realni bruto domači proizvod Slovenije (BDP) je porasel v letu 1993 za 1,3% in v letu 1994 za 5%; industrijska proizvodnja je porasla za 6,4%. Gospodarsko aktivnost je poganjalo predvsem izvozno povpraševanje, z manjšim relativnim prispevkom, vendar večjo dinamiko, pa tudi rast investicij. V letu 1994 se je končno zaustavilo tudi zmanjševanje skupne zaposlenosti, in sicer na račun novega zaposlovanja v drobnem zasebnem in državnem sektorju, medtem ko se je zaposlenost v skupini velikih in srednjih podjetij zmanjšala za nadaljnjih 5,1%. Število registriranih brezposelnih se je zmanjšalo za 1,6%; stopnja brezposelnosti, izmerjena z anketo po metodologiji ILO v maju 1994, pa je znašala 9%. Produktivnost dela v industriji je porasla za 13,7%.

Gospodarska rast je bila dosežena v razmerah uravnoteženih državnih financ ter ob restriktivni denarni politiki. Skladno s splošno usmeritvijo Banke Slovenije, ki jo zasleduje, odkar je prevzela efektivno denarno oblast, se je tekoča inflacijska stopnja v letu 1994 še naprej postopno a vztrajno zmanjševala in znašala ob koncu leta (december/december) 18,3%, v primerjavi z 22,9% ob koncu leta 1993. Rast cen je bila zelo različna v menjalnem in v nemenjalnem sektorju, v katerem gre pretežno za cene javnega sektorja in nadzorovane cene (industrijski živilski izdelki 25,7%, elektrika 25,2%, stanovanjske storitve 24,1%, PTT storitve 54,1% itd.; cene industrijskih neživilskih izdelkov so porasle za 12,4%). V novih razmerah zmerne inflacije prehajajo vzvodi protiinflacijske politike v veliki meri med pristojnosti Vlade, težišče pa postaja učinkovita dohodkovna politika.

Slika 1: Industrijska proizvodnja (krivulja) in četrtletne ocene realnega bruto domačega proizvoda (stolpci; indeksi 1990 = 100; desezonirani podatki)

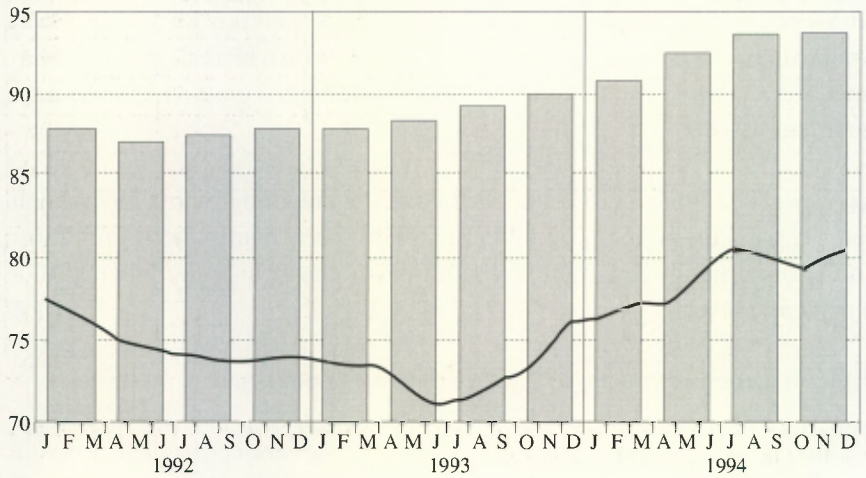

Vir: Industrija: Zavod RS za statistiko; četrtletne ocene BDP: Banka Slovenije.

Protiinflacijska usmeritev bo morala predstavljati v letu 1995 jedro vseh ekonomskih politik, s težiščem na dohodkovni politiki in zadrževanju nominalne rasti povprečnih plač. Naslednji problem, s katerim se sooča predvsem Banka Slovenije, pa je vzdrževanje tečajne spodbude za zagotavljanje izvozne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva v razmerah velikih neto pritokov tujega denarja v plačilni bilanci, predvsem iz finančnih transakcij podjetij in prebivalstva.

1. PONUDBA IN POVPRAŠEVANJE

Gospodarsko krizo so v predhodnih letih najbolj občutile industrijske panoge, saj je bila njihova pretekla rast strukturno najslabše uravnotežena. Proizvodnja najširše opredeljenega področja industrije (rudarstva, predelovalne industrije, energetike in gradbeništva) se je v štirih letih od 1989. do 1983. zmanjšala za 32%; v letu 1994 je porasla za 6,6%. Kmetijska proizvodnja je porasla za 1,6%, storitve pa za 4,2%, in sicer tržne storitve za 4,9% ter državne za 2,1%. Storitveni sektor je ustvaril v letu 1994 že 57% celotne dodane vrednosti, industrija 38% in kmetijstvo 5%.

Najpomembnejšo komponento agregatnega povpraševanja so predstavljale tudi v letu 1994 prodaje blaga in storitev v tujino, ki so dosegle 38% vseh končnih prodaj slovenskega gospodarstva, kar pomeni več kot npr. prodaje prebivalstvu. Po predhodni oceni potrošne strani bruto domačega proizvoda (glej tabelo 1), ki obseg zunanjega salda verjetno še nekoliko podcenjuje, je znašal v letu 1994 presežek izvoza blaga in storitev nad uvozom 3,9% BDP, v primerjavi s 3,0% v predhodnem letu.

Tabela 1: Končna poraba bruto domačega proizvoda (v %)

	1992	1993	1994
1. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (4+5)	**100,0**	**100,0**	**100,0**
2. Izvoz blaga in storitev	63,7	58,7	57,7
3. Uvoz blaga in storitev	54,5	55,7	53,9
4. Saldo (izvoz-uvoz)	**9,2**	**3,0**	**3,9**
5. Domača končna poraba (6 do 10)	**90,8**	**97,0**	**96,1**
6. Domača zasebna poraba	52,9	55,2	54,0
7. Javna poraba	20,5	20,7	20,7
8. Investicije v osnovna srestva	17,6	18,1	19,8
9. Prirast zalog	-0,3	1,0	1,0
10. Statistična napaka	0,0	1,9	0,7
- Realne stopnje rasti BDP v %	**-5,4**	**1,3**	**5,0**
- BDP v USD	12.365	12.672	14.037
- BDP na prebivalca v USD	6.195	6.366	6.957
- BDP na prebivalca po kupni moči v USD	8.109	8.579	9.465

Vir: Ocene Urada RS za makroekonomske analize in razvoj; realne stopnje rasti BDP in podatki v dolarjih za leti 1992 in 1993: Zavod RS za statistiko.

Domača poraba je v letu 1994 še naprej naraščala, vendar mnogo bolj zmerno kot leto poprej. Zasebna poraba je porasla realno za 2,7%, kar v grobem odraža gibanje evidentiranih osebnih prejemkov prebivalstva: izplačil neto plač v podjetjih in organizacijah za 3,4%, drugih prejemkov iz delovnega razmerja za -8,5% in transfernih prejemkov za 7,7% (transferni prejemki prebivalstva so predstavljali v letu 1994 že 64% v primerjavi s tokovi neto plač). Povprečna neto plača je znašala v letu 1994 60.089 tolarjev oziroma 466 dolarjev.

Javna poraba je porasla realno za 5%, investicije v osnovna sredstva pa za 15%, tako kot že leto poprej. Glavna generatorja rasti investicij sta bila sektor podjetij, zlasti zasebnih, ter investicije v gospodarsko infrastrukturo. Bruto investicije v osnovna sredstva so s tem dosegle nekaj manj kot 20-odstotni delež v BDP oziroma za okrog 2% več, kot je znašala ocenjena poraba fiksnega kapitala, kar očitno še ne zagotavlja stabilne bodoče rasti in potrebnega prestrukturiranja proizvodnje. Glavna omejujoča dejavnika so še naprej nedokončano lastniško preoblikovanje in visoke obrestne mere. Povprečna realna obrestna mera bank za kratkoročna posojila podjetjem je znašala okrog 17%, kar pa vključuje - v povprečju - visoko rizično premijo. Obrestne mere na finančnih trgih so se v letu 1994 že opazno zmanjšale: realne obrestne mere na medbančnem trgu s 13,0% v letu 1993 na 8,4% oziroma 5% ob koncu leta, ter stopnje donosa na najkakovostnejše državne obveznice ("realno" nad devizno klavzulo) z 11,5% na 8,5% oziroma 8% ob koncu leta 1994.

2. JAVNE FINANCE

V konsolidirani bilanci štirih javnofinančnih blagajn (državnega in občinskih proračunov ter obveznega pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja) je bil v letu 1994 dosežen primanjkljaj v višini 4,3 milijarde tolarjev, kar znaša 0,2% bruto domačega proizvoda. Primanjkljaj skladov zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja v višini 0,7% BDP je bil pretežno pokrit iz njunih rezerv (depozitov in državnih vrednostnih papirjev), medtem ko so državni proračun in občinski proračuni poslovali s presežkom.

Stopnja t.i. socialnih dajatev na plače se je znižala z 48% na 45,2% zaradi znižanih stopenj dajatev za zaposlovanje in za obvezno zdravstveno zavarovanje, medtem ko so se stopnje za pokojninsko in invalidsko zavarovanje povečale. Predvsem v slednjem sistemu pa je poraba krepko presegla prihodke (letni porast za 33%) zaradi hitrega naraščanja števila upokojencev v zadnjih letih in indeksiranja pokojnin z rastjo povprečnih plač.

Državni proračun je imel vse leto presežek. Do sprejetja proračuna meseca maja je izdatke zniževalo začasno financiranje na podlagi nominalne ravni prejšnjega leta. Planirane prihodke so precej presegli prometni davki (skupni porast za 45% - učinek višjih davčnih stopenj uvedenih akciz na alkohol in cigarete ter povečanega domačega povpraševanja), dohodnina (porast za 31% - znižana obremenitev nižjih in progresivna obdavčitev višjih dohodkov) in nova davka na osebne prejemke ter previsoko izplačane plače. Glede na prejšnja leta se je povečal tudi delež davka na dobiček v BDP, in sicer na 0,8%.

Zakladnica Ministrstva za finance je vodila politiko, ki naj bi prispevala k zniževanju obrestnih mer; likvidnostne presežke, ki so med letom znatno presegli 20 milijard tolarjev, je vlagala pri bankah, ki niso bile upnice na medbančnem trgu in niso obrestovale vlog bolje od povprečne efektivne pasivne obrestne mere. Zadolževanje je bilo v letu 1994 omejeno, na začetku leta predvsem na črpanje dela v prejšnjem letu odobrenega sindiciranega posojila za vračanje glavnic tujih posojil, kasneje pa predvsem z namenom uveljavljanja novih finančnih instrumentov (zakladnih menic). Največji javni zavodi in skladi ter zavarovalnice so postali dolžni naložiti del (od 10 do 80%) svojih rezerv ali naložb v državne vrednostne papirje.

3. EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO

Upoštevajoč obseg slovenskega gospodarstva in že dolgoletno odprtost predvsem v najbližji evropski prostor, predstavlja poslovanje s tujino odločilen dejavnik gospodarskih gibanj. Izvoz in uvoz blaga in storitev sta pomenila v letu 1994 okrog 117% v primerjavi z BDP. V letu 1994 so občutno porasli tako prejemki kot izdatki tekočih transakcij, in sicer za 13,9% in za 9,9%, merjeno v tekočih ameriških dolarjih. Povečal se je tudi presežek tekočega računa, na 478 milijonov dolarjev, kar predstavlja 3,4% bruto domačega proizvoda.

K presežku v tekočih transakcijah so najbolj prispevale povečane dobave blaga evropskim državam ter prejemki od storitev, predvsem v turizmu, poleg tega pa tudi umirjanje uvoza potrošnih dobrin. Konkurenčnost slovenske ponudbe se je v letu 1994 ohranjala v veliki meri na račun rasti produktivnosti v industriji, v nasprotno smer pa je delovalo gibanje deviznega tečaja. V letu 1994 je tolar apreciiral realno za 2,6% (med decembrom 1993 in decembrom 1994 pa za 11,2%), merjeno z relativnimi maloprodajnimi cenami, merjeno z relativni stroški dela na enoto proizvoda pa je depreciiral za 0,7% (ter apreciiral za 7,4% med decembrom 1993 in decembrom 1994). Na devizni tečaj so pritiskali poleg tokov iz tekočih transakcij predvsem obsežni neto pritoki v finančnih transakcijah. Celoten presežek pritoka tujega denarja, ki ga je uspela Banka Slovenije usmeriti v svoje devizne rezerve ali v rezerve poslovnih bank, je znašal v letu 1994 skupaj s sredstvi na fiduciarnih računih okrog 1,3 milijarde dolarjev.

Blagovna menjava

Merjeno po zunanjetrgovinskih definicijah (izvoz FOB, uvoz CIF) je znašal v letu 1994 izvoz blaga 6.806 milijonov dolarjev, uvoz pa 7.247 milijonov dolarjev; primanjkljaj je dosegel 440 milijonov dolarjev. Izvoz je porasel v tekočih dolarskih vrednostih za 11,9%, uvoz pa za 11,5%. Če izločimo učinke sprememb medvalutnih razmerij, je porasel izvoz za 10,4%, uvoz pa za 10,0%. Ob podobnem primanjkljaju kot v letu poprej (418 milijonov dolarjev) so bile splošne tendence bistveno ugodnejše; v letu 1993 se je izvoz, merjen po stalnih medvalutnih razmerjih, zmanjšal za 2,6%, uvoz pa je porasel za 14,0%.

Tabela 2: Plačilna bilanca Slovenije, 1992-1994 (v mio USD)

	1992	1993	1994
A. TEKOČI RAČUN	**926**	**150**	**478**
1. Blago (FOB)	791	-154	-146
2. Storitve	180	310	610
2.1. Transport	-164	57	68
2.2. Potovanja	389	430	617
2.3. Ostalo	-45	-177	-75
3.1. Dohodki od dela	-2	-8	-7
3.2. Dohodki od kapitala	-90	-39	-30
4. Tekoči transferi	46	41	51
B. KAPITALSKI RAČUN (kapitalski transferi, patenti in licence)	**...**	**4**	**-1**
C. FINANČNI RAČUN	**-645**	**-151**	**-545**
1. Neposredne naložbe	113	112	88
2. Naložbe v vrednostne papirje	-9	3	-33
3. Ostale naložbe	**-117**	**-155**	**42**
3.1. TERJATVE	-158	-259	-237
a) Komercialni krediti	7	114	-159
b) Posojila (banke)	-31	12	-20
c) Gotovina in vloge: banke	-149	-451	-326
prebivalstvo	9	85	366
ostali sektorji	...	-19	0
d) Druge terjatve	6	0	-99
3.2. OBVEZNOSTI	41	104	279
a) Komercialni krediti	-13	-13	-15
b) Posojila: banke	-9	-22	-27
uradni sektor	-17	88	65
ostali sektorji	59	95	226
c) Vloge in druge obveznosti	21	-44	30
4. Mednarodne denarne rezerve (BS)	**-633**	**-111**	**-642**
Statistična napaka	-281	-3	68

Izvoz in uvoz blaga FOB.
Negativni predznak (-) pomeni uvoz oziroma presežek uvoza nad izvozom v tekočem računu, povečanje terjatev ali zmanjšanje obveznosti v kapitalskem in finančnem računu ter povečanje mednarodnih rezerv Banke Slovenije.
Vir: Banka Slovenije, predhodni podatki.

Struktura uvoza odraža gibanja v domačem gospodarstvu v letu 1994: uvoz potrošnih dobrin je porasel (po tekočih tečajih) za 1,5%, uvoz repromaterialov za 13,0% in uvoz investicijskih dobrin za 22,0%. V strukturi izvoza zavzemajo prevladujoči delež, 92%, izdelki višjih stopenj predelave (SMTK 5 do 9).

V letu 1994 se je nadaljevalo regionalno prestrukturiranje, ki zadeva zmanjševanje poslovanja z državami na območju nekdanje Jugoslavije, predvsem na strani uvoza. Uvoz iz teh držav je predstavljal le še 8% skupnega slovenskega uvoza blaga. 57% uvoza in 59% izvoza je predstavljala menjava z 12 državami Evropske unije, 77% uvoza in 72% izvoza pa menjava z državami OECD.

Tabela 3: Regionalna usmeritev blagovne menjave Slovenije (v mio USD)

	Izvoz			Uvoz			Saldo		
	1992	1993	1994	1992	1993	1994	1992	1993	1994
Evropska unija (12)	**3.669**	**3.489**	**4.039**	**3.078**	**3.622**	**4.137**	**591**	**-133**	**-98**
Francija	616	528	586	492	522	599	124	6	-13
Italija	880	756	922	839	1.051	1.252	41	-295	-330
Nemčija	1.805	1.798	2.065	1.394	1.626	1.727	411	172	338
Velika Britanija	141	148	208	74	103	129	67	45	79
EFTA	**461**	**423**	**511**	**689**	**779**	**1.069**	**-228**	**-356**	**-558**
Avstrija	341	303	374	500	553	753	-159	-250	-379
Švica	50	52	58	100	127	153	-50	-75	-95
Skupaj OECD	**4.418**	**4.235**	**4.885**	**4.070**	**4.769**	**5.596**	**348**	**-534**	**-711**
ZDA	195	216	248	167	188	196	28	28	52
Japonska	16	25	18	88	125	125	-72	-100	-107
Države nekdanje Jugoslavije	**1.508**	**964**	**1.026**	**1.218**	**696**	**577**	**290**	**268**	**449**
Hrvaška	952	739	725	852	595	492	100	144	233
Države nekdanje SZ	**226**	**298**	**316**	**251**	**217**	**164**	**-25**	**81**	**152**
Druge države Evrope	**262**	**331**	**342**	**328**	**371**	**510**	**-66**	**-40**	**-168**
Druge države	267	255	237	274	448	400	-7	-193	-163
SKUPAJ	**6.681**	**6.083**	**6.806**	**6.141**	**6.501**	**7.247**	**540**	**-418**	**-440**

Izvoz FOB, uvoz CIF.
Vir: Zavod RS za statistiko; podatki za leto 1994 predhodni.

Druge tekoče transakcije

Prejemki od neblagovnih transakcij (storitev, dohodkov od dela in kapitala, tekočih transferjev) so znašali v letu 1994 1.991 milijonov dolarjev in so obsegali že 23% skupnih tekočih prejemkov. V vseh neblagovnih transakcijah je bil ustvarjen presežek v višini 624 milijonov dolarjev, od tega 610 milijonov dolarjev v storitvah. Presežek v storitvah je še bolj kot leto poprej v celoti zadoščal za pokritje blagovnega primanjkljaja (ki je znašal 146 milijonov dolarjev po plačilnobilančni metodologoji, ki meri v obeh smereh FOB).

V letu 1994 so znašali slovenski prejemki od turizma in drugih potovanj 932 milijonov dolarjev, izdatki pa 315 milijonov dolarjev; pozitivni saldo turizma je s tem dosegel že 617 milijonov dolarjev. Vrednost transportnih storitev je znašala 488 milijonov dolarjev v izvozu in 420 milijonov v uvozu; presežek v tej skupini storitev je približno enak primanjkljaju v ostalih skupinah.

Skupino dohodkov od dela in kapitala sestavljajo predvsem plačila obresti za tuja posojila v višini 143 milijonov dolarjev ter prejete obresti na imetja v tujih bankah v višini 110 milijonov dolarjev. Odlivi dobičkov od tujih neposrednih naložb so še neznatni. Dohodki od dela slovenskih rezidentov v tujini so izkazani v tekočih transferih ali v kratkoročnem kapitalu, če so bili vneseni v državo v gotovini in tu zamenjani za tolarje; neevidentirani tokovi niso ocenjeni, kot tudi niso ocenjeni zasebni nakupi rezidentov v tujini.

Finančni račun

Povečanje tujih neposrednih naložb je znašalo po plačilnobilančnih virih, ki beležijo le finančne tokove, 72 milijonov dolarjev. V letu 1994 je prvič v zadnjih letih opazneje poraslo dolgoročno finančno zadolževanje podjetij, v neto obsegu 231 milijonov dolarjev, in pretežno v drugi polovici leta, zadolževanje države pa je znašalo neto 65 milijonov dolarjev, pretežno v okviru programov infrastrukturne izgradnje.

Poleg doslej opisanih pritokov tujega denarja na slovenski trg (iz presežka tekočih transakcij, zmanjšanega za 144 milijonov dolarjev, kolikor je znašalo povečanje terjatev do tujine iz komercialnih kreditov, ter iz neposrednih naložb in neto prejetih dolgoročnih posojil), so ponudbo v letu 1994 povečale še neto prodaje menjalnicam in pologi gotovine prebivalstva na račune pri domačih bankah v skupni višini 366 milijonov dolarjev. Povpraševanje je bilo zagotovljeno predvsem v okviru intervencij centralne banke, ki je v letu 1994 povečala uradne devizne rezerve za 710 milijonov dolarjev (brez upoštevanja okrog 100 milijonov dolarjev, izločenih na oba fiduciarna računa), medtem ko so poslovne banke povečale svoja imetja na računih v tujini in v tujih vrednostnih papirjih za 487 milijonov dolarjev.

Ob koncu leta 1994 so znašale skupne devizne rezerve Slovenije 2.764 milijonov dolarjev, od tega 1.284 milijonov dolarjev pri Banki Slovenije.

4. ZUNANJI DOLG

V letu 1994 se je nadaljeval trend povečevanja obsega novo sklenjenih kreditnih poslov s tujino, v veliki meri zaradi zmanjševanja deželnega rizika Slovenije.

Skupno je bilo v letu 1994 sklenjenih za 950 milijonov dolarjev novih poslov, kar je 43% več, kot leto poprej. Porast gre pripisati predvsem novemu zadolževanju zasebnega sektorja (657 milijonov dolarjev), ki za 86% prekoračuje obseg iz leta 1993, medtem ko je znesek novih posojil, najetih ali garantiranih s strani države, znašal 293 milijonov dolarjev, ali 6% manj, kot v preteklem letu. Četrtino vseh novih posojil sta v letu 1994 odobrili Evropska investicijska banka, Luxembourg in EBRD, London. Rokovna struktura novih posojil se spreminja v korist vse bolj dolgoročnim virom.

Skupno stanje dolga do tujine je ob koncu leta 1994 znašalo 2.236 milijonov dolarjev in je presegalo znesek izpred leta dni, ko je znašalo stanje dolga 1.873 milijonov dolarjev. Ob koncu leta 1994 je znašal delež kratkoročnega dolga 79 milijonov dolarjev, kar predstavlja komaj 4% celotnega dolga in kar pomeni njegovo absolutno in relativno zmanjšanje glede na preteklo leto, ko je bil s 117 milijoni dolarjev udeležen v skupnem zunanjem dolgu s 6%. Mednarodne denarne rezerve Republike Slovenije so ob koncu leta 1994 za 22% presegale znesek skupnega zunanjega dolga, medtem ko so leto poprej znašale še 84% zunanjega dolga.

Problematika pogajanj s tujimi upniki

Ureditev vprašanja nasledstva dolgov, nastalih na podlagi večkratnih restrukturiranj obveznosti v obdobju od leta 1983 do leta 1988, je pomembna zaradi jasne opredelitve celotne obveznosti Republike Slovenije do tujine.

Banka Slovenije je v sodelovanju z Ministrstvom za finance vodila vrsto aktivnosti za razdelitev obveznosti iz naslova New Financing Agreement ter iz naslova Trade and Deposit Facility Agreement, obeh iz leta 1988. Skupaj s predstavniki Vlade Republike Slovenije se je pogajala tudi o določitvi obveznosti poslovnih bank in Republike Slovenije do držav članic Pariškega kluba.

Ker pogajanja s predstavniki komercialnih bank upnic v drugi polovici leta 1993 niso bila uspešna, je Vlada dne 13. januarja 1994 sprejela sklep, s katerim je odplačevanje obveznosti do dokončnega dogovora s tujimi upniki usmerila na fiduciarni račun Banke Slovenije pri Dresdner Bank Luxembourg SA, Luxembourg. Nanj so slovenske banke-dolžnice in Republika Slovenija plačevale obresti in glavnico slovenskih končnih uporabnikov posojil ter 16,39% zapadlih obresti za še odprte obveznosti NBJ po New Financing Agreement iz leta 1988. Na račun so bila plačana tudi sredstva iz depozita, ki ga je nekdanja Ljubljanska banka d.d., Ljubljana prejela iz naslova Trade and Deposit Facility Agreement iz leta 1988. Do konca leta 1994 je bilo na navedeni račun vplačnih 88 milijonov dolarjev.

V juliju 1993 je Republika Slovenija začela pogajanja za formalno ureditev odnosov z državami članicami Pariškega kluba. Slovenska stran je v pogajanjih zavzela stališče, da je pripravljena prevzeti dolg po enakih načelih, kot so bila dogovorjena z mednarodnimi finančnimi organizacijami, tj. celoten dolg končnih uporabnikov iz Slovenije ter dolg NBJ v višini udeležbe Slovenije v bivši kvoti NBJ pri Mednarodnem denarnem skladu.

V letu 1994 je postalo očitno, da ni izgledov za skorajšnjo sklenitev sporazuma o pravnem nasledstvu, t.j. o prevzemu dela terjatev in obveznosti bivše države. Ker bilanci dveh bank (Ljubljanske banke d.d. in Kreditne banke Maribor d.d.) zaradi vodenja dobroimetij, kot tudi obveznosti do bivših federalnih institucij, nista odražali dejanskega premoženja, je Državni zbor Republike Slovenije dne 27. julija 1994 sprejel Ustavni zakon o dopolnitvah ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Z njegovo uveljavitvijo sta bili ustanovljeni Nova LB d.d. in Nova KBM d.d., ki sta prevzeli poslovanje in del premoženja LB d.d. in KBM d.d. V bilanci teh dveh bank so ostala vsa dobroimetja in obveznosti do bivših federalnih institucij, kot tudi obveznosti končnih koristnikov kreditov iz drugih republik, če je dala zanje garancije bivša država.

III. DENARNA POLITIKA

1. NAMERE IN USMERITVE DENARNE POLITIKE

Letna stopnja rasti cen na drobno v letu 1993 je znašala 22,9%, kar pomeni povprečno mesečno rast cen v višini 1,7%. Čeprav so se dejanske mesečne stopnje rasti cen gibale blizu povprečja, je bil razpon med najvišjo in najnižjo stopnjo rasti še velik; najnižja je znašala 0,8%, najvišja pa 3,7%. Po doseženi najnižji ravni gospodarske aktivnosti sredi leta je začela ta v drugem polletju naraščati. Realno je bruto domači proizvod porasel za 1,3%. V državnem sektorju je bil dosežen minimalen presežek, ki je znašal v razmerju z bruto domačim proizvodom 0,3%. Finančni presežek s tujino je bil v letu 1993 polovico manjši kot leto prej; povečanje imetij na računih bank in centralne banke v tujini je predstavljalo 3,2% bruto domačega proizvoda.

Temeljna usmeritev denarne politike v letu 1994 je bilo nadaljnje postopno zmanjševanje inflacije in zagotavljanje stabilnosti domače valute. Posredni cilj denarne politike je bil, kot v predhodnih letih, na podlagi analize povpraševanja po denarju in multiplikatorja zagotavljati ustrezno količino ponudbe primarnega denarja. V okviru temeljne usmeritve denarne politike je Banka Slovenije izbor instrumentov prilagajala razmeram na deviznem trgu, da bi preprečila stihijsko spreminjanje ravni realnega efektivnega tečaja tolarja in s tem konkurenčne sposobnosti slovenskih izvoznikov.

Slika 2: Cene na drobno (mesečne stopnje rasti v %)

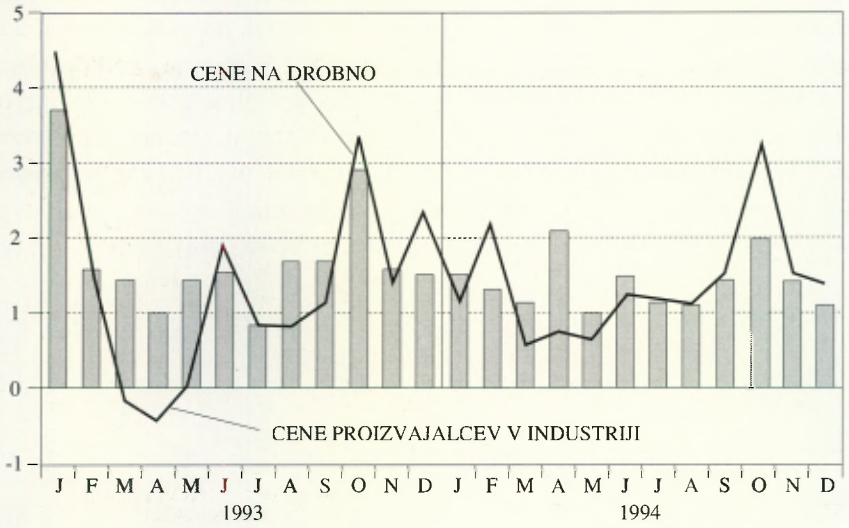

Vir: Zavod RS za statistiko.

Že v začetku leta 1994 je Svet Banke Slovenije ocenil, da bo v tem letu presežek pritokov tujega denarja tako velik, da morajo ukrepi denarne politike v čim večji meri preprečiti prevelik porast kupne moči tolarja. Takšna usmeritev je temeljila na zavedanju, da večja realna apreciacija domače valute zaradi presežne ponudbe tujih valut sčasoma privede gospodarsko aktivnost v nazadovanje. Za temelje koncepta vodenja denarne politike za leto 1994, upoštevajoč predvidene razmere, je Svet Banke Slovenije določil zmanjševanje finančne represije in poglabljanje strukture finančnega sistema oziroma zmanjšanje kreditnega multiplikatorja. Svet Banke Slovenije je sprejel tudi načelno usmeritev, da mora biti finančni rezultat Banke Slovenije v funkciji doseganja temeljnega cilja denarne politike. Ta usmeritev je pomembna predvsem zaradi potrebe po uvajanju dodatnih instrumentov za uspešno jemanje primarnega denarja iz obtoka.

Gospodarska gibanja za leto 1994 kažejo, da ne gre samo za kratkoročna, sezonska neskladja ponudbe in povpraševanja na deviznem trgu, temveč za vsaj srednjeročno preseganje ponudbe. V takšnih razmerah imajo ukrepi denarne politike, s katerimi je možno preprečevanje prevelike rasti kupne moči tolarja, omejeno moč in hkrati nezaželene učinke pri uresničevanju glavnega cilja denarne politike, to je z ustrezno količino denarja zagotoviti postopno zmanjšanje inflacije. Zato ponudba instrumentov, ki bi vplivali na gibanje deviznega tečaja, ob trajnejšem in hkrati velikem presežku na deviznem trgu v daljšem obdobju, ni možna.

Letna stopnja rasti cen na drobno je v letu 1994 znašala 18,3%, kar pomeni 1,4% mesečno. Tudi razpon med najvišjo in najnižjo stopnjo rasti se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal; najnižja stopnja rasti cen v višini 1% je bila izmerjena v mesecu maju, najvišja v višini 2,1% pa v aprilu. Realno povečanje povpraševanja po denarju v letu 1994 je deloma posledica postopnega zmanjševanja inflacijskih pričakovanj, še bolj pa realnega povečanja obsega denarnih transakcij. Celotne denarne transakcije, to se pravi transakcije prebivalstva, gospodarstva in javnega sektorja, so se povečale nominalno za 30,5%, realno pa za 8,9%. Njihova stopnja rasti je za približno štiri odstotne točke presegala ocenjeno realno rast bruto domačega proizvoda za leto 1994.

Slika 3: Gibanje primarnega denarja v letu 1994 (stanja v mlrd SIT)

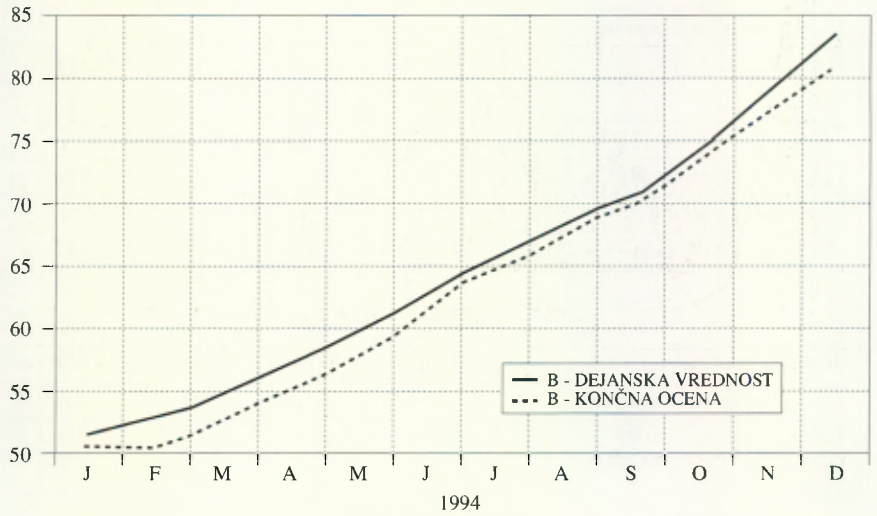

Drseča trimesečna povprečja, izračunana iz mesečnih povprečij dnevnih stanj.
Vir: Banka Slovenije.

Ponudba ožje definiranega denarja je bila v letu 1994 v povprečju nominalno za 41% višja kot v predhodnem letu, realno pa za 17,5%, v primerjavi z indeksom rasti cen na drobno, oziroma za 7,8% v odnosu do indeksa rasti obsega denarnih transakcij. Ponudba primarnega denarja je porasla bolj kot denar, in sicer nominalno za 52%, realno pa za 27% oziroma 16%. Merjeno z drsečimi trimesečnimi povprečji, je ponudba primarnega denarja v letu 1994 v povprečju za 2,5% presegla ocenjeno povpraševanje po primarnem denarju, kar je predvsem posledica denarnih učinkov presežnih pritokov tujega denarja v plačilni bilanci. Kljub temu dosežena količina primarnega denarja kaže na ustrezno vodenje denarne politike, saj so se stopnje rasti cen v letu 1994 v primerjavi s predhodnim letom znižale.

Kreditni multiplikator, ki predstavlja razmerje med denarjem in primarnim denarjem, se je v celem letu 1994 postopno zmanjševal, tako da je bil v povprečju za 4% nižji kot v predhodnem letu. Od januarja do decembra se je znižal z 2,097 na 1,882, torej za 11%. K zmanjšanju multiplikatorja je največ prispevalo povečanje razmerja rezerv bank s knjižnim denarjem, manj pa sprememba razmerja gotovine in knjižnega denarja centralne banke s celotnim knjižnim denarjem. Od celotnega povečanja denarja na podlagi povečane ponudbe primarnega denarja je bilo 22% nevtraliziranega s spremembo kreditnega multiplikatorja.

Tudi v letu 1994 so bili učinki transakcij Banke Slovenije s tujino najpomembnejši tok izdajanja primarnega denarja. Neto povečanje imetij Banke Slovenije v tujem denarju je skoraj enako povečanju mednarodnih denarnih rezerv, ki so porasle za 642,4 milijona dolarjev. Porast je posledica prodaje blagajniških zapisov v tujem denarju ter začasnih in dokončnih odkupov deviz na podlagi ponudbe instrumentov denarne politike.

Tabela 4: Tokovi izdajanja in jemanja iz obtoka primarnega denarja (v mio SIT)

	Stanje 31.12.93	Četrtletne spremembe				Skupaj	Stanje 31.12.94
		I	II	III	IV		
Primarni denar	**48.965**	**-848**	**13.258**	**760**	**24.831**	**38.001**	**86.966**
Rezerve bank	12.548	881	7.091	-3.524	14.062	18.510	31.058
Gotovina	32.547	-2.500	4.805	2.557	9.617	14.479	47.026
Vloge nebančnega sektorja	3.870	771	1.362	1.727	1.152	5.012	8.882
Izdajanje	**132.495**	**3.449**	**30.775**	**56.419**	**5.905**	**96.548**	**229.043**
Neto tuja aktiva	97.894	621	32.695	18.981	33.586	85.883	183.777
Terjatve do državnega sektorja	18.599	212	366	111	-3.922	-3.233	15.366
Posojila in druge terjatve do bank	15.845	2.572	-2.738	36.392	-22.431	13.795	29.640
- lombardna posojila	351	-351	159	-58	-101	-351	0
- likvidnostna posojila	14.006	882	-1.287	682	-144	133	14.139
- reodkup	1.488	2.041	-1.610	35.768	-22.186	14.013	15.501
Druge terjatve	157	44	452	935	-1.328	103	260
Jemanje iz obtoka	**83.528**	**4.298**	**17.656**	**55.521**	**-18.925**	**58.550**	**142.078**
Obveznosti v tuji valuti	8.507	-1.088	2.498	1.052	11.538	14.000	22.507
Izdani vrednostni papirji	50.385	-554	14.688	58.971	-23.722	49.383	99.768
Neto druga pasiva	24.636	5.940	470	-4.502	-6.741	-4.833	19.803

Vir: Banka Slovenije.

Poslovanje Banke Slovenije z domačimi komitenti je učinkovalo v smeri zmanjšanja primarnega denarja. S prodajo vrednostnih papirjev je bilo vzeto iz obtoka več primarnega denarja, kot je znašalo zmanjšanje neto domače aktive Banke Slovenije; za znesek razlike so se povečale terjatve do bank na podlagi instrumentov denarne politike, s katerimi je Banka Slovenije v drugem polletju vplivala na gibanje deviznega tečaja na deviznem trgu.

Terjatve Banke Slovenije do države so bile ob koncu leta 1994 v primerjavi s koncem predhodnega leta nižje za 3,1 milijarde tolarjev. Zmanjšanje teh terjatev je posledica poravnave v letu 1993 plačanih obveznosti do Mednarodnega denarnega sklada v breme presežka prihodkov nad odhodki po zaključnem računu za leto 1993.

Tri četrtine povečanja finančnih obveznosti denarnega sistema v letu 1994, skupaj za 250 milijard tolarjev, izvira iz povečanja neto terjatev do tujine in ena četrtina iz povečanja terjatev do domačih nebančnih sektorjev. Realne spremembe v bilanci denarnega sistema kažejo, da je bil ves realni porast finančnih obveznosti posredovan v realno povečanje neto deviznih imetij, kar je zadostovalo za financiranje štirih petin tega povečanja; ena petina celotnega realnega povečanja deviznih imetij je bila financirana z neto povečanjem drugih obveznosti. Terjatve do podjetij in do države so se v letu 1994 realno zmanjšale, do prebivalcev pa so neznatno porasle.

Tabela 5: Tokovi povečanja in zmanjšanja količine denarja v obtoku (v mio SIT)

	Stanje 31.12.93	Četrtletne spremembe				Skupaj	Stanje 31.12.94
		I	II	III	IV		
Denar (M1)	**116.005**	**-831**	**14.744**	**5.416**	**34.903**	**54.232**	**170.237**
Knjižni denar poslovnih bank	79.779	858	8.592	1.642	25.024	36.116	115.895
Knjižni denar BS	3.505	802	1.318	1.190	243	3.553	7.058
Gotovina	32.721	-2.491	4.834	2.584	9.636	14.563	47.284
Povečanje	**707.461**	**52.658**	**52.063**	**109.645**	**66.887**	**281.253**	**988.714**
Neto tuja aktiva	118.102	36.361	39.015	74.266	38.352	187.994	306.096
Terjatve do javnega sektorja	213.730	20.575	-302	-436	3.195	23.032	236.762
Terjatve do podjetij in preb.	373.184	-4.497	12.996	35.091	23.554	67.144	440.328
Terjatve do drugih fin. org.	2.455	219	354	724	1.786	3.083	5.528
Zmanjšanje	**591.454**	**53.472**	**37.337**	**104.231**	**31.980**	**227.020**	**818.474**
Nedenarne vloge	375.468	54.618	47.077	36.641	57.891	196.227	571.695
- podjetja in prebivalstvo	326.962	25.867	34.743	25.978	63.216	149.804	476.766
- javni sektor in DFO	48.506	28.751	12.334	10.663	-5.325	46.423	94.929
Vrednostni papirji	30.445	-3.357	-509	30.376	-21.097	5.413	35.858
Omejene vloge	11.480	1.515	456	-792	1.470	2.649	14.129
Neto druga pasiva	174.061	696	-9.687	38.006	-6.284	22.731	196.792

Vir: Banka Slovenije.

Povečanja neto deviznih imetij denarnega sistema so bila v posameznih četrtletjih leta 1994 enakomerna z izjemo tretjega, ki sezonsko značilno odstopa navzgor. Zato je bila v vsem letu 1994 za Banko Slovenije najpomembnejša naloga, da s ponudbo instrumentov denarne politike zagotovi sterilizacijo denarnih učinkov deviznih transakcij. Glede možnosti in uspešnosti izvajanja te naloge pa je mogoče v letu 1994 ločiti dve podobdobji: obdobje do dospelosti blagajniškega zapisa z nakupnim bonom, to je do 1. decembra, in obdobje po izplačilu obveznosti za te zapise, torej obdobje zadnjega meseca v letu. Obdobje učinkovite sterilizacije denarnih učinkov deviznih transakcij označuje tudi obdobje, ko je lahko Banka Slovenije s ponudbami instrumentov denarne politike vodila aktivno tečajno politiko z namenom preprečevanja stihijskega spreminjanje realne ravni efektivnega tečaja in s tem konkurenčne sposobnosti slovenskih izvoznikov.

Banka Slovenije se je v okviru svojih zakonskih pristojnosti odločila, da za steriliziranje denarnih učinkov izda blagajniški zapis z nakupnim bonom. Prvo izdajo tega instrumenta je dala v prodajo v zadnji dekadi meseca junija. Obrestna mera za blagajniški zapis je bila določena glede na napovedano inflacijo za leto 1994 (le-ta naj bi znašala 13%), z dodatkom za realne obresti v višini 4 odstotnih točk. Dejanska inflacija v letu 1994 je znašala 18,3%, tako da je bila obrestna mera dejansko realno negativna. Blagajniškemu zapisu je dodan nakupni bon, ki kupcu zagotavlja zavarovanje pred tveganjem višje inflacije od uradno pričakovane, oziroma tveganjem manjše spremembe deviznega tečaja od uradno pričakovane inflacije. Pravico iz nakupnega bona uveljavi imetnik tako, da s popustom kupi novi blagajniški zapis v tolarjih ali blagajniški zapis v tujem denarju. Višina popusta je odvisna od števila delov nakupnega bona, ki jih kupec predloži, in od rasti drobnoprodajnih cen ter srednjega tečaja BS v primerjavi z uradno pričakovano inflacijo.

Slika 4: Realni efektivni tečaj (indeksi 1992=100)

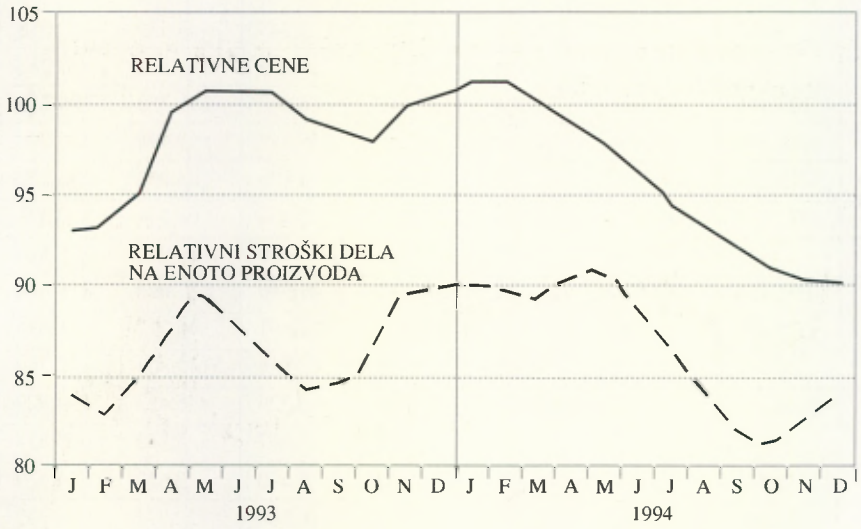

Efektivni devizni tečaj, deflacioniran z relativnimi cenami na drobno in relativnimi stroški dela na enoto proizvoda. Rast indeksa predstavlja rast vrednosti tujih valut in obratno.
Vir: Banka Slovenije.

Banka Slovenije se torej ni odločila, da bi izdala blagajniški zapis po višjih obrestnih merah od trenutnih tržnih (npr. v maju mesecu je znašala medbančna obrestna mera R+8,3%). Slednja rešitev bi namreč neposredno in v enaki meri vplivala na dvig vseh obrestnih mer, kar bi bila nezaželjena posledica glede na dolgoročno usmeritev Banke Slovenije v zniževanje ravni obrestnih mer.

Najpomembnejši učinek prodaje blagajniškega zapisa z nakupnim bonom s stališča namena instrumenta in vodenja denarne politike je bil zmanjšanje primarnega denarja za 31,3 milijarde tolarjev. Približno toliko prostora je nastalo za interveniranje Banke Slovenije z instrumenti, ki so pomenili vplivanje na oblikovanje deviznega tečaja. Banka Slovenije je ob koncu novembra 1994, torej tik pred dospelostjo blagajniških zapisov, izkazovala stanje intervenc z začasnimi nakupi blagajniških zapisov v tujem denarju od bank v višini 18,3 milijarde tolarjev in stanje začasno odkupljenih deviz od bank v višini 29 milijard tolarjev. Banka Slovenije je to ponudbo likvidnosti pogojevala s podporo odkupnih tečajev, po katerih so banke odkupovale devize od izvoznikov.

Poleg blagajniškega zapisa z nakupnim bonom je bil pomemben instrument denarne politike tudi blagajniški zapis v tujem denarju, s katerim je Banka Slovenije vzpodbujala finančne naložbe v tujini. Od konca junija do konca novembra se je obseg vpisanih blagajniških zapisov v tujem denarju povečal za 285,5 milijona mark in za 37 milijonov dolarjev. Z navedeno ponudbo instrumentov je Banka Slovenije preprečila, da bi devizni tečaj nominalno padel. Tečaj tolarja je kljub velikim presežkom deviz na trgu nominalno celo depreciiral, a vseeno realno pridobil 12% kupne moči na tujih trgih.

Vpliv instrumentov za sterilizacijo denarnih učinkov deviznih transakcij na povišanje obrestnih mer je bil zaradi posrednega delovanja relativno manjši, po dospetju blagajniških zapisov z nakupnim bonom prve izdaje, to je po prvem decembru, pa se je raven obrestnih mer umirila celo na nižjo raven kot pred izdajo, to je pred junijem 1994.

Slika 5: Obrestne mere na denarnem trgu (letne realne obrestne mere nad revalorizacijo /R/ v %)

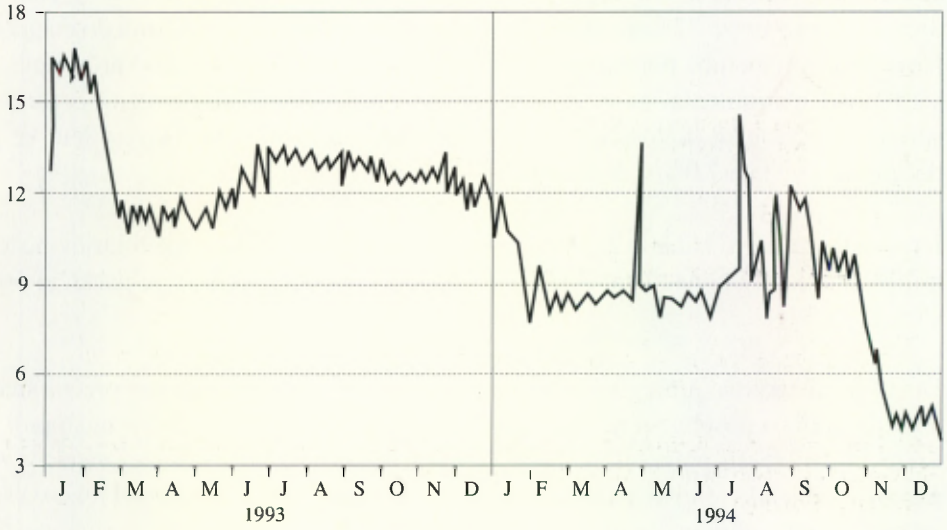

Vir: Banka Slovenije.

2. UPORABA INSTRUMENTOV DENARNE POLITIKE

Banka Slovenije je vodila denarno politiko z uveljavljenimi instrumenti, ki jih je dopolnjevala ter uvajala nove glede na tekoča denarna gibanja in na zastavljene cilje. Sprejemala je tudi ukrepe, s katerimi je podpirala globalno usmeritev za splošno znižanje obrestnih mer.

Obvezna rezerva

Sistem obveznih rezerv velja za vse banke in hranilnice (vključno s hranilno kreditnimi službami) in je med najstabilnejšimi instrumenti denarne politike. Od aprila 1992, ko je bila sprejeta sedanja metodologija, je bila do konca leta 1994 dopolnjena s popravki v tehnični izvedbi. V juniju je bila spremenjena uporaba obvezne rezerve tako, da morajo imeti banke in hranilnice od novembra del izračunanih obveznih rezerv vsak dan na posebnem računu, če v določenem obdobju presegajo povprečne efektivne pasivne obrestne mere bank oziroma hranilnic (pred tem so skladno z likvidnostjo same določale znesek na tem računu). Konec leta 1994 je bilo sprejeto pomembnejše dopolnilo, ki se uporablja od aprila 1995 in ukinja obvezno rezervo na vloge vezane nad eno leto, zmanjšuje stopnjo obvezne rezerve na vloge, vezane od treh mesecev do enega leta in povečuje na vloge, vezane od enega do treh mesecev.

Obvezna rezerva se je v letu 1994 izračunavala na vse tolarske vloge, prejeta posojila in izdane vrednostne papirje po stopnji, ki se razlikuje glede na ročnost vlog: 12,5 odstotka za vloge na vpogled in vezane do trideset dni, 3 odstotke za vloge z dospelostjo od 31 dni do enega leta in 0,5 odstotka za vloge z dospelostjo nad enim letom.

Vloge, od katerih se izračunava obvezna rezerva, so vse leto naraščale po povprečni mesečni stopnji od najmanj 2,3% v septembru, do 7,4% v decembru. Osnova za izračun obvezne rezerve se je povečala nominalno za 170 milijard tolarjev (62%), do konca leta na 442 milijard tolarjev. Struktura vlog se je spreminjala tako, da so se bolj povečale dolgoročno vezane vloge (za 141%), vloge vezane od enega do dvanajst mesecev za 77%, medtem ko je rast vlog na vpogled in vezanih do enega meseca 41 odstotna. Navedene spremembe pomenijo, da se povečuje zaupanje v tolarsko varčevanje, je pa tudi posledica stabilnosti instrumenta, ki za daljšo ročnost predpisuje nižjo obvezno rezervo. Zaradi strukturne spremembe vlog se povprečna stopnja obvezne rezerve znižuje, v tem letu se je znižala s 7,8% v decembru 1993 na 7,0% v decembru 1994.

Izračunane rezerve bank in hranilnic so znašale med 21,1 milijarde tolarjev na začetku leta, do 31,0 milijarde tolarjev konec leta. Znesek izračunanih obveznih rezerv je naraščal po povprečni mesečni stopnji 7,4%.

Dosežene rezerve so presegle izračunano obveznost v vseh mesecih, povprečna sredstva na žiro računu, v blagajni in na posebnem računu so naraščala po povprečni 6% mesečni stopnji. Prav tako je v vseh mesecih zabeležen presežek nad predpisanim zneskom, ki je posebej visok v zadnjih mesecih leta zaradi ugodne likvidnosti, pa tudi obveznosti, da morajo imeti banke del rezerv vsak dan na posebnem računu. V novembru in decembru so imele banke in hranilnice povprečno dnevno 56% obveznih rezerv na posebnem računu, preostali del pa na žiro računu in v blagajni. BS s tem ukrepom vpliva na zmanjšanje izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju pri bankah, ki plačujejo nadpovprečno visoke pasivne obresti, pa tudi na znižanje pasivnih obrestnih mer bank in posledično aktivnih. Neposredni učinek tega ukrepa je bolj enakomerno doseganje obveznih rezerv znotraj meseca in v povprečju večje rezerve. Pomeni pa tudi določeno likvidnostno rezervo za opravljanje plačilnega prometa ter s tem zmanjšuje likvidnostna tveganja zaradi povečanih ali nepričakovanih odlivov z žiro računa banke.

Devizni minimum

Za uravnavanje splošne likvidnosti bank v plačilih do tujine in za izpolnjevanje obveznosti iz deviznih vlog prebivalcev, imajo banke devizni minimum v devizah ali likvidnih deviznih naložbah v tujini.

Za devizni minimum je metodologija izračuna v letu 1994 ostala nespremenjena. Banka ugotovi mesečni znesek deviznega minimuma glede na obseg plačilnega prometa s tujino (35% povprečnega mesečnega plačilnega prometa s tujino v zadnjih treh mesecih) in obseg deviznega varčevanja fizičnih oseb (90% vlog na vpogled, 75% vezanih vlog do treh mesecev, 35% vlog vezanih od treh mesecev do enega leta in 5% vlog vezanih nad eno leto). Od oktobra morajo banke devizni minimum izpolniti brez podaljšanega dekadnega prilagajanja. Devizni minimum izpolnijo banke tako, da imajo: dobroimetja na računih v tujini, tujo gotovino in čeke, terjatve v tuji valuti do domačih bank in BS, blagajniške zapise BS v tujem denarju z dospelostjo največ 120 dni in določene naložbe v prvovrstne tuje vrednostne papirje ter posebne pravice za nakup deviz pri BS.

V letu 1994 se je devizni minimum vseh bank zaradi rasti deviznih vlog in povečanega obsega plačilnega prometa s tujino povečal z 897 milijonov ECU, kolikor je znašal decembra 1993, na 1.170 milijonov ECU konec leta 1994, to je za 273 milijonov ECU.

Vse banke so v vseh mesecih presegale predpisani devizni minimum, zadnji dan v letu za 470 milijonov dolarjev (383 milijonov ECU). V letu 1994 so bile začasno in delno oproščene izpolnjevanja deviznega minimuma banke v sanaciji, vendar ena banka le prva dva meseca, druga do maja in tretja do septembra.

Poleg deviznega minimuma imajo banke določeno neto devizno pozicijo (razliko med deviznimi dobroimetji in njeno kratkoročno zadolženostjo v tujini), ki mora znašati najmanj 75% deviznega minimuma. To obveznost so v letu 1994 izpolnile vse banke.

Blagajniški zapisi Banke Slovenije

BS je v letu 1994 jemala denar iz obtoka z izdajo blagajniškega zapisa v tujem denarju, dvodelnega blagajniškega zapisa in tolarskih blagajniških zapisov z različno ročnostjo. Poleg že prejšnja leta uveljavljenih zapisov, je izdala še blagajniški zapis z nakupnim bonom, ki je tako kot dvodelni, izdan v materialni obliki. Vseh nakupov blagajniških zapisov BS (brez blagajniških zapisov v tujem denarju) je bilo po obsegu za 115,3 milijarde tolarjev, vseh izplačil za 104,6 milijarde tolarjev, nakupi so torej presegli izplačila za 10,7 milijarde tolarjev, kolikor znaša zmanjšanje primarnega denarja.

Blagajniški zapis v tujem denarju je prenosljiv, imenski vrednostni papir, ki ga BS izdaja neprekinjeno od januarja 1992. Z njim uravnava ponudbo deviz tako, da preprečuje monetizacijo, in s tem vpliva na tečaj. Poleg bank ga lahko kupujejo tudi druge pravne osebe. Investitorji lahko vplačajo blagajniški zapis v markah ali dolarjih, čas vpisa je 60, 90 ali 120 dni, od maja 1994 pa tudi 180, 270 ali 360 dni (ti se ne vštevajo v devizniminimum). Z nakupnim bonom, izdanim pri blagajniškem zapisu z nakupnim bonom, je pri nakupu blagajniškega zapisa v tujem denarju z rokom 180 dni ali več možno uveljavljati določen popust.

Obseg vpisanih blagajniških zapisov v tujem denarju je odvisen predvsem od njegove donosnosti, to je obrestne mere, gibanja tečaja (začasno odložena monetizacija), v drugi polovici leta pa tudi od višine popusta, če je pri vpisu predložen nakupni bon. Obrestna mera je odvisna od gibanja obrestnih mer na tujih denarnih trgih in ciljev denarne politike, popust z nakupnim bonom pa od razlike med gibanjem uradnega tečaja BS in uradno pričakovano inflacijo ter števila predloženih nakupnih bonov. Za blagajniški zapis v markah so bile obrestne mere znižane dvakrat, za dolarje pa povečane štirikrat.

V začetku leta je bilo vpisanih blagajniških zapisov za 566 milijonov mark in 17 milijonov dolarjev. Obseg se je do maja zniževal, potem pa začel naraščati, tako da je najvišje stanje doseženo konec septembra, konec leta pa je bilo vpisanih še 877 milijonov mark in 126 milijonov dolarjev. Z nakupnimi boni je bilo uveljavljenih 22 milijonov mark in 36 milijonov dolarjev popusta. Največ blagajniških zapisov v tujem denarju so vpisale banke, saj je ta zapis tudi podlaga za sodelovanje pri drugih instrumentih denarne politike: všteva se v devizni minimum (z dospelostjo do 120 dni), lahko ga zastavijo za lombardno posojilo, je podlaga za likvidnostno posojilo, lahko ga začasno prodajo BS pri njenih posegih na odprtem trgu za pridobitev tolarskih sredstev, od novembra pa je tudi podlaga za kratkoročno posojilo.

Dvodelni blagajniški zapis je prinosniški vrednostni papir, ki ga lahko v primarni prodaji, poleg pravnih oseb, prek bank kupujejo tudi fizične osebe. Sestavljen je iz tolarskega in deviznega dela, vplača se z diskontom v tolarjih, izplača pa polovica v tolarjih, polovica pa v nemških markah. Izdan je v materialni obliki, zato je njegova prodaja na sekundarnem trgu enostavna in možna tudi ločeno s tolarskim ali deviznim delom. Za ohranjanje realne vrednosti se tolarski del tekoče revalorizira z rastjo cen, devizni pa je izplačan v tujem denarju. Oba dela zagotavljata tudi realni donos, tolarski se obrestuje po 6%, devizni po 5,25% letni obrestni meri. S tem zapisom, ki je bil prvič izdan julija 1992, BS širi svoje operacije na primarnem trgu vrednostnih papirjev in odpira prostor za posege na odprtem trgu. Z njim je tudi občanom dana možnost za varno in donosno naložbo.

V letu 1994 so investitorji lahko kupovali tri serije, od katerih sta dve dospeli v plačilo že v tem letu, ena pa v januarju 1995. Zaradi drugih možnih naložb je bilo zanimanje za ta papir manjše kot v preteklih letih, z vsemi serijami je bilo skupaj vplačano 7,3 milijarde tolarjev, kar je 34% vsote preteklega leta, in izplačano 5,1 milijarde tolarjev ter 65 milijonov mark. Kljub zmanjšanemu zanimanju je bilo z dvodelnim blagajniškim zapisom vzeto iz obtoka 2,2 milijarde tolarjev.

Blagajniški zapisi v tolarjih so imenski vrednostni papirji, ki jih vpisujejo banke za dva, dvanajst ali šestdeset dni, hranilnice pa za sedem ali štirinajst dni na podlagi neprekinjeno odprte ponudbe. V letu 1994 se je pri teh ponudbah spreminjala le obrestna mera, ki jo je BS določala skladno z gibanji obrestnih mer na domačem denarnem trgu. Kupijo se z vplačilom na posebni račun BS, ki o tem izda potrdilo. Banke so glede na prejšnje leto povečale nakupe tolarskih blagajniških zapisov, vseh vplačil je bilo za 74 milijard tolarjev. Nakupi so za 8 milijard tolarjev presegli izplačila, za toliko se je tudi neto zmanjšal primarni denar.

V letu 1994 se je zanimanje za vpis dvodnevnih blagajniških zapisov povečalo, banke so vpisale za 21,2 milijarde tolarjev, izplačano je bilo 20,4 milijarde tolarjev. Vpis je naraščal predvsem proti koncu leta in ob koncu mesecev, ko banke že izpolnijo obvezno rezervo in povečano presežno likvidnost varno naložijo za kratko obdobje.

Še bolj se je povečal vpis dvanajstdnevnih blagajniških zapisov, zaradi ugodne obrestne mere in presežne likvidnosti. Skupaj je bilo vpisanih 49,5 milijarde tolarjev in izplačano 42,6 milijarde tolarjev. Na podlagi teh zapisov so banke lahko tri dni črpale likvidnostno posojilo, kar je dodatna ugodnost te ponudbe. Likvidnostna posojila so bila črpana v višini 13,5 milijarde tolarjev.

Konec leta je BS, sočasno z dospetjem prve emisije blagajniškega zapisa z nakupnim bonom, zaradi potrebe po nevtralizaciji izdaje primarnega denarja, uvedla šestdesetdnevni blagajniški zapis. Od drugih blagajniških zapisov v tolarjih se razlikuje po tem, da je serijski, določen je najmanjši znesek za vpis, omejeno obdobje za vplačilo ter ob določenem pogoju možnost prenosa na drugo banko. V letu 1994 je bilo vpisano 0,3 milijarde tolarjev prve serije.

Hranilnice so prav tako povečale nakupe sedem in štirinajstdnevnih tolarskih blagajniških zapisov, vplačale so 2,9 milijarde tolarjev, izplačila pa so znašala 2,8 milijarde tolarjev.

Blagajniški zapis z nakupnim bonom je prinosniški, serijski vrednostni papir, izdan v materialni obliki, v nominalni vrednosti pol milijona tolarjev, ki se vplača z diskontom v tolarjih. BS je prvo izdajo dala v prodajo junija, drugo decembra. S tem blagajniškim zapisom namerava BS zagotoviti večjo stabilnost v povpraševanju po primarnem denarju. Zapis se obrestuje po nominalni letni obrestni meri brez revalorizacijske stopnje in posebej določene realne obrestne mere. Blagajniškemu zapisu je dodan nakupni bon, ki kupcu zagotavlja zavarovanje pred tveganjem višje inflacije od uradno pričakovane in tveganjem manjše spremembe deviznega tečaja od uradno pričakovane inflacije. Pravico iz nakupnega bona uveljavi imetnik tako, da s popustom kupi nov blagajniški zapis v tolarjih ali blagajniški zapis v tujem denarju. Višina popusta je odvisna od števila delov nakupnega bona, ki jih kupec predloži in rastjo drobnoprodajnih cen ter srednjega tečaja BS v primerjavi z uradno pričakovano inflacijo.

V letu 1994 je bil blagajniški zapis izdan dvakrat, vsaka izdaja za šest mesecev, vse si sledijo v zaporedju tako, da je dan dospetja prejšnje izdaje enak datumu izdaje naslednje emisije. Prva izdaja je obrestovana po 17%, druga pa po 14% letni obrestni meri, obresti se izračunajo z relativno metodo. Pri drugi emisiji je, v primerjavi s prvo, zmanjšano število kuponov, ki jih lahko kupec predloži za uveljavitev popusta pri nakupu blagajniškega zapisa, prodaja pa poteka le prek avkcije (prvo emisijo so za BS prodajale tudi banke). Pri drugi emisiji investitor tudi ne dobi novih nakupnih bonov pri blagajniškem zapisu, ki ga kupi s popustom.

Za nakup prve izdaje blagajniškega zapisa z nakupnim bonom je bilo zanimanje zelo veliko, saj je bila prodana v obsegu 33,1 milijarde tolarjev (upoštevane obresti). Izdano je bilo 66.233 dolarjev blagajniških zapisov in 200.698 delov nakupnega bona. Pri nakupu novih blagajniških zapisov v tolarjih je bilo predloženo 50.235 delov nakupnega bona in uveljavljeno 14,2 milijona tolarjev popusta, pri nakupu blagajniških zapisov v tujem denarju pa je bilo predloženo 149.446 delov in uveljavljeno za 6,2 milijarde tolarjev popusta (21,8 milijona mark in 35,7 milijona dolarjev). Ob dospetju blagajniškega zapisa v decembru je bil izplačan skoraj celotni znesek, nevnovčeno je ostalo še 26 lotov (13 milijonov tolarjev) in 1.017 delov nakupnega bona. V decembru je bila v prodaji druga izdaja, prek avkcij je bilo prodano za 2,7 milijarde tolarjev blagajniških zapisov in izdanih prek 27 tisoč delov nakupnega bona.

Likvidnostna posojila

Z likvidnostnimi posojili BS uravnava splošno likvidnost bančnega sistema, daje jih na podlagi lastnih blagajniških zapisov in obveznic RS prve in druge izdaje. Kot v prejšnjem letu so bila tudi v letu 1994 najpogosteje uporabljen instrument denarne politike, predvsem za banke v sanaciji.

BS ponudb za likvidnostna posojila v primerjavi s prejšnjim letom ni širila, občasno je usklajevala obrestne mere glede na gibanja na medbančnem denarnem trgu in namer denarne politike. Zaradi vodenja aktivne tečajne politike je v drugem polletju uvedla pogoj, po katerem so morale banke, ki so črpale ta posojila, v določenem obdobju odkupovati devizne pritoke od podjetij po določenem tečaju.

Likvidnostna posojila so povprečno dnevno v letu 1994 znašala 15,8 milijarde tolarjev (v prejšnjem letu 14,6 milijarde tolarjev), od tega so pretežni del posebna posojila bankam v sanaciji, posojila čez noč znašajo le 0,5 milijarde tolarjev.

Likvidnostna posojila čez noč so namenjena vsem bankam pod enakimi pogoji: če so neto dolžnice na medbančnem posojanju denarja, pred posojilom pri BS sprejmejo ponudbe bank, sredstva uporabijo za izpolnitev svojih obveznosti in jih ne posodijo drugim. Ta posojila odobri BS na večernem medbančnem denarnem trgu, na katerem sodeluje s posebno ponudbo in v omejenem znesku. S prisotnostjo na denarnem trgu vpliva BS tudi na znižanje medbančnih obrestnih mer; te so se znižale v realnem delu (nad R) od 11%, kolikor so znašale konec leta 1993 na 4,2% konec leta 1994. Tudi BS je zniževala svoje obresti za posojila čez noč, realni del z 8% na 5%. Povpraševanje po teh posojilih je bilo manjše, nekoliko povečano le v oktobru.

Posebna likvidnostna posojila so namenjena bankam v sanaciji in odobrena za en dan ali štirinajst dni, z višjo obrestno mero, kot pri posojilih čez noč in dodatnim pogojem za odkup deviznih pritokov. Za vnovčene potencialne obveznosti so banke v sanaciji prejele likvidnostno posojilo z daljšim rokom, vendar največ do enega leta, če je Agencija za sanacijo bank izdala obveznice RS, ki jih je za ta namen rezervirala ob uvedbi sanacije bank. Ta posojila so v letu 1994 predstavljala največji del zadolžitve teh bank pri centralni banki.

Lombardna posojila

Lombardna posojila, ki so bila v prejšnjem letu drugi najpomembnejši instrument denarne politike, v letu 1994 predstavljajo le minimalni delež. BS v tem letu ni dajala bankam ponudb, pri katerih bi licitirale pogoje za črpanje, ampak je bila neprekinjeno odprta le ponudba z vnaprej znanimi pogoji.

Interventno lombardno posojilo je namenjeno vsem bankam, ki lahko na podlagi neprekinjeno odprte ponudbe kadarkoli dobijo likvidna sredstva za pet dni, v določenem odstotku zastavljenih blagajniških zapisov BS v tujem denarju. Obrestna mera za to posojilo je ugodna, 17% letno, vendar pa mora banka zastaviti devetinpetdesetkrat (do aprila) oziroma štiridesetkrat (od maja) večji znesek blagajniških zapisov, kot dobi posojila. Dodatni pogoj, uveden v maju, je odkup deviznih pritokov od podjetij v času črpanja posojila najmanj po določenem tečaju, ki se je spreminjal tedensko. Za to posojilo je zanimanje porastlo, ko je BS v maju povečala odstotek za pridobitev posojila z 1,7% na 2,5% zastavljenih blagajniških zapisov.

Največje črpanje tega posojila je bilo v poletnih mesecih, potem pa se je zaradi drugih ponudb povpraševanje zmanjšalo. S tem instrumentom, ki za banke predstavlja tudi izhod v sili, je bilo dano v obtok 4,3 milijarde tolarjev in vrnjenih 4,5 milijarde tolarjev, to je za 0,3 milijarde tolarjev zmanjšanje primarnega denarja.

Kratkoročno posojilo

Kratkoročno posojilo je nov, stabilnejši instrument denarne politike, ki je uveden v novembru zaradi visokega deviznega presežka bank, in je namenjen bankam, ki so najbolj aktivne pri odkupu deviznih pritokov od podjetij in imajo velike devizne presežke. Delež posamezne banke za to posojilo se izračuna na podlagi njenega deleža v preseganju neto devizne pozicije. S kratkoročnim posojilom BS uravnava likvidnost teh bank znotraj meseca, na podlagi začasnih podatkov o primarnem denarju, ko monetizacija deviz pred končno oceno o potrebni količini primarnega denarja še ni možna. Podlaga za črpanje in zavarovanje posojila so blagajniški zapisi BS v tujem denarju, znesek posojila v posameznem mesecu pa je odvisen od deleža banke v presežku neto devizne pozicije vseh bank v preteklem mesecu, ter ponudb BS. Obrestna mera je v posameznem obdobju enaka, odvisna od eskontne mere BS in izražena v odstotku na letni ravni. V letu 1994 je obrestna mera znašala 16% letno (enaka eskontni).

Na podlagi štirih ponudb so banke črpale povprečno dnevno v novembru 244 milijonov tolarjev (24% možnega zneska) in v decembru 2,0 milijarde tolarjev (50% možnega zneska).

Začasni nakup blagajniških zapisov

Začasni nakup blagajniških zapisov v tujem denarju je v tem letu najpogosteje uporabljeni instrument denarne politike in obseg opravljenih poslov med najvišjimi. Z njim je BS začasno odkupila od bank za 91,9 milijarde tolarjev blagajniških zapisov, banke pa so povratno odkupile za 94,6 milijarde tolarjev, neto učinek tega instrumenta je 2,7 milijarde tolarjev manj primarnega denarja.

BS je s posebnimi ponudbami na 207 avkcijah začasno odkupovala blagajniške zapise in določila povratni odkup praviloma po enem mesecu. Poleg ponujenega zneska je bilo najpomembnejše določilo ponudbe vsebina licitacije, ki je bila odvisna od ciljev denarne politike v posameznem obdobju. Instrument je BS ponujala v štirih različicah.

V januarju so banke licitirale obrestno mero v realnem delu (r), po kateri so bile pripravljene plačati posojilo, pridobljeno iz začasne prodaje blagajniških zapisov. Vseh 17 ponudb je bilo v celoti realiziranih v višini 5 milijard tolarjev, sprejeta obrestna mera se je gibala med 9,6% in 12,8%. Od aprila do srede julija so banke licitirale tečaj za povratni odkup blagajniških zapisov, uveden je bil tudi dodatni pogoj za odkup deviznih pritokov v prvem tednu najmanj v določenem znesku po določenem tečaju. Od ponujenih 227 milijonov mark na 38 avkcijah, je bilo realizirano 93% v višini 16,6 milijarde tolarjev. Od srede julija do novembra so banke licitirale tečaj za odkup deviznih pritokov od podjetij, poleg odkupa deviz v prvem tednu je uveden še pogoj odkupa deviz ves čas do povratnega odkupa blagajniških zapisov po določenem tečaju. Od ponujenih 696 milijonov mark na 96 avkcijah je bilo realizirano 91% protiponudb v znesku 51,1 milijarde tolarjev. Od septembra do novembra je bila dana še dodatna ponudba, v kateri so banke licitirale odstotek odkupa deviznih pritokov od podjetij, v veljavi so bili vsi dodatni pogoji prejšnjih avkcij. Na 56 avkcijah je od ponujenih 295 milijonov mark bilo realizirano 81%, v znesku 19,1 milijarde tolarjev.

Posredovanje na deviznem trgu

Tako kot že prejšnji dve leti, so bile tudi v tem letu devizne transakcije po obsegu najpomembnejši tok izdaje primarnega denarja. Poleg že prejšnje leto uveljavljenih instrumentov dokončnega odkupa in prodaje deviz ter nakupa deviz s pravico ali obveznostjo povratnega odkupa, je bil v letu 1994 uveden še odkup vseh ponujenih količin z obveznim povratnim odkupom, in začasni odkup določene količine deviz z obveznim povratnim odkupom.

Vseh nakupov deviz je bilo za 2.123 milijonov mark, od tega dokončnih 947 milijonov mark in začasnih 1.176 milijonov mark. Vseh prodanih deviz je bilo za 1.495 milijonov mark, od tega dokončnih 319 milijonov mark in repo poslov za 1.176 milijonov mark. Z navedenimi deviznimi transakcijami je bilo dano v obtok 166 milijard tolarjev in vzeto iz obtoka 119 milijard tolarjev, preračunano po dogovorjenih tečajih, kar pomeni neto izdajo primarnega denarja v višini 46 milijard tolarjev. Pri nakupih in prodajah je upoštevano opravljanje plačilnega prometa s tujino za RS.

Nakup deviz po odprtih ponudbah je podobno kot leta 1992 tudi v letu 1994 zavzemal pretežni del vseh deviznih posegov, pri čemer je bila večina nakupov deviz začasna in ne dokončna, kot pred dvemi leti. BS je kupovala devize na podlagi odprte ponudbe in na podlagi licitacije. Na podlagi ponudbe, ki je bila odprta neprekinjeno do julija, je BS odkupovala vse ponujene količine deviz po interventnem tečaju, ki je bil do 3,9% nižji od uradnega nakupnega. Po tej ponudbi je BS dokončno odkupila 211 milijonov mark, kar je po realiziranih tečajih 16,3 milijarde tolarjev. Od julija do novembra je, prav tako po odprti ponudbi, začasno odkupovala vse ponujene količine deviz po interventnem tečaju, ki se je spreminjal tako, da je bil v povprečju okrog 1,7% pod uradnim nakupnim tečajem BS. Pri tej ponudbi je bil uveden dodatni pogoj, da je banka v času trajanja posla (od nakupa do prodaje) odkupovala najmanj 90% deviznih pritokov od podjetij po določenem tečaju. Začasnih nakupov deviz je bilo za 990 milijonov mark ali 76,7 milijarde tolarjev, obveznih povratnih odkupov pa 79,8 milijarde tolarjev. V novembru in decembru je bila pri odprti ponudbi dodana še možnost preklica odprte ponudbe in bankam dana izbira, da namesto obveznega reodkupa, devize dokončno prodajo. V drugi polovici decembra je zaradi presežka deviz to možnost uporabila večina bank in je bilo dokončno monetizirano 361,7 milijona mark, kar je po dogovorjenih tečajih 28,8 milijarde tolarjev.

Z začasnim nakupom deviz in obveznim povratnim nakupom je BS posegala od februarja do aprila. Na podlagi posebnih ponudb so banke licitirale tečaj za povratni odkup. Bankam je bilo poslano 39 ponudb, začasno je kupljeno 185,8 milijonov mark ali 14,5 milijarde tolarjev, ob 95% povprečni realizaciji vseh ponudb. Ob dospetju je povratni nakup znašal 14,6 milijarde tolarjev.

Nakup deviz s pravico povratnega odkupa, ki je bil uveden v letu 1993, BS v letu 1994 ni uporabljala, vendar je pravico še iz preteklega leta uporabila ena banka in povratno odkupila 0,3 milijona mark za 20 milijonov tolarjev, medtem ko je devet bank svoje pravice podaljšalo v potencialni obveznosti 60 milijonov mark.

Pomemben znesek deviz je bil ***kupljen od bank v sanaciji*** za: vračilo dospelega likvidnostnega posojila čez noč 249,4 milijona mark, odplačilo likvidnostnega posojila za vnovčene potencialne obveznosti 38,4 milijona mark in izpolnjevanje obvezne rezerve 64,4 milijona mark. Vseh dokončnih odkupov v obsegu 352,1 milijona mark, je za 27,8 milijarde tolarjev po veljavnem nakupnem tečaju BS.

Prodaja deviz kot dokončni posel na podlagi ponudb v letu 1994 po obsegu ni predstavljala niti polovice poslov, opravljenih prejšnje leto. BS je prodajala devize bankam le v prvih dveh mesecih z licitacijo tečaja, in prodala 30,5 milijona mark ter vzela iz obtoka 2,4 milijarde tolarjev.

Z opravljanjem ***plačilnega prometa s tujino za Republiko Slovenijo*** je BS vzela iz obtoka 21,2 milijarde tolarjev (računano po uradnem tečaju BS), saj so prodaje za 266,4 milijona mark presegle nakupe.

Obrestne mere Banke Slovenije

BS je v prizadevanjih za splošno znižanje obrestnih mer in skladno s postopnim umirjanjem inflacije ter z gibanjem obrestnih mer na domačem in tujih denarnih trgih, postopno zniževala svoje obrestne mere. Z ukrepi in uporabo instrumentov denarne politike je centralna banka neposredno vplivala zlasti na obrestne mere na medbančnem denarnem trgu, posredno pa tudi na raven in zniževanje drugih obrestnih mer bank. BS je v tem letu začela pri instrumentih denarne politike postopno uvajati nominalne obrestne mere, izražene v odstotku na letni ravni, brez ločevanja na revalorizacijski in realni del. S tako določenimi obrestnimi merami želi BS utreti pot takemu načinu določanja obrestnih mer, ki ga dodatno podpira tudi postopno uvajanje relativne metode izračuna obresti. S takim načinom izražanja in obračuna obresti, ki je običajno v pogojih nižje inflacije, je tudi izražena namera centralne banke za zniževanje inflacije in s tem posledično na zmanjšanje finančne represije.

Tabela 6: Obrestne mere v letu 1994 (v % letno nad revalorizacijo, razen eskontne in lombardne mere BS: skupna nominalna OM)

Mesec	Banka Slovenije			Obrestne mere bank		
	Eskontna mera	Lombardna mera	Likvidnostno posojilo (čez noč)	Vezane vloge nad 31 dni	Vezane vloge nad 1 leto	Kratkoročna posojila
Januar	18,0	19,0	6,5	7,8	11,1	17,9
Februar	16,0	17,0	6,5	7,7	10,9	17,7
Marec	16,0	17,0	6,5	7,7	10,9	17,4
April	16,0	17,0	6,5	7,7	10,9	16,9
Maj	16,0	17,0	6,5	7,6	10,9	17,1
Junij	16,0	17,0	6,0	7,7	11,0	16,6
Julij	16,0	17,0	6,0	7,8	11,1	16,6
Avgust	16,0	17,0	5,0	7,7	11,1	16,6
September	16,0	17,0	5,0	7,5	11,0	16,5
Oktober	16,0	17,0	5,0	7,5	11,0	16,5
November	16,0	17,0	5,0	7,5	11,0	16,4
December	16,0	17,0	5,0	7,3	10,9	16,3

Vir: Banka Slovenije.

V januarju je BS znižala splošno eskontno mero z 18% na 16% letno, s tem se je sočasno znižala obrestna mera za lombardno posojilo z 19% na 17%. Poleg eskontne mere je BS postopno zniževala obrestne mere za posebna likvidnostna posojila z realnih 11% na 5% in pri posojilih čez noč z realnih 8% v decembru 1993 na 6,5% v januarju 1994 in 5% konec leta. Ta obrestna mera pomeni za banke spodnjo mejo pri likvidnostnih medbančnih posojilih, ki je lahko tudi nižja v pogojih zelo ugodne likvidnosti, kot je bilo to v decembru, ko se je prvič znižala pod obrestno mero BS in znašala 4,7%. Povprečna mesečna tehtana realna obrestna mera (nad R) se je na medbančnem denarnem trgu znižala od decembra 1992, ko je znašala 15,8%, na 11,7% decembra 1993 in na 4,7% v decembru 1994, to je v dveh letih za štirikrat. Sočasno z obrestnimi merami za posojila in skladno s cilji denarne politike, je BS zniževala tudi obrestne mere za blagajniške zapise, in prilagajala oportunitetne stroške pri drugih instrumentih in s tem posredno vplivala tudi na znižanje bančnih obrestnih mer.

V prizadevanjih za zniževanje splošnih obrestnih mer bank in za zmanjšanje izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju pri bankah, ki zaradi poslabšane likvidnosti plačujejo nadpovprečno visoke pasivne obresti, je BS v juniju sprejela ukrep, s katerim je določila, da morajo banke, ki plačujejo nadpovprečno visoke pasivne obresti, imeti vsak dan del obveznih rezerv na posebnem računu kot likvidnostno rezervo. Ta ukrep vpliva tudi na zniževanje pasivnih obrestnih mer bank in naj bi privedel posredno tudi do znižanja aktivnih obrestnih mer. Po uvedbi tega ukrepa se povprečna letna efektivna pasivna obrestna mera bank (r) za prejeta kratkoročna sredstva postopno znižuje (z 8,4% v prvem na 7,6% v četrtem trimesečju), ukrep pa je vzpodbudil banke za dogovarjanje o zniževanju pasivnih in aktivnih obresti. Na znižanje bančnih obrestnih mer za vloge na vpogled in kratkoročno vezane vloge, naj bi vplivala tudi sprememba izračuna obvezne rezerve, po kateri so bolj stimulirane vloge, vezane nad 90 dni, za katere se je znižala stopnja obvezne rezerve, za vloge nad eno leto pa celo ukinila.

Slika 6: Obrestne mere v letu 1994 (v % letno nad revalorizacijo)

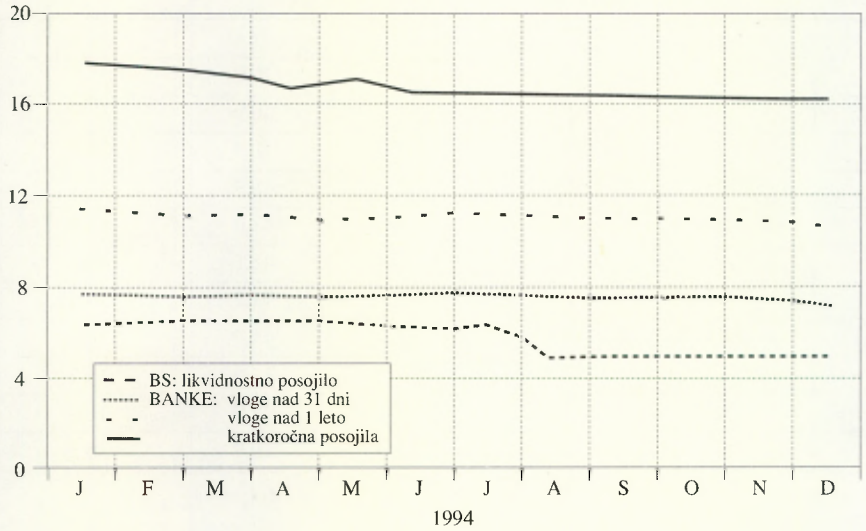

Vir: Banka Slovenije.

Nadzor nad izvajanjem ukrepov denarne politike

BS preverja izvajanje ukrepov denarne politike in izpolnjevanje pogojev in pravil, določenih v ponudbah pri posegih na odprtem trgu, s posredno in neposredno kontrolo bank in hranilnic.

Posredni nadzor poteka neprekinjeno s pregledovanjem vseh poročil in dokumentacije, ki jo banke in hranilnice pošiljajo v BS. Občasno pa BS ta nadzor opravi neposredno v banki ali hranilnici.

S posrednim nadzorom je bilo v letu 1994 pri izvajanju ukrepov ugotovljenih trinajst nepravilnosti pri desetih bankah, eni hranilnici in dveh hranilno kreditnih službah, kar je manj kot leto prej, zlasti pri hranilno kreditnih službah. Največ nepravilnosti je bilo ugotovljenih pri obvezni rezervi in neizpolnjevanju pogojev pri posegih centralne banke.

BS je izdala sedem odločb z ukrepi, med katerimi prevladujejo prepoved nakupa blagajniških zapisov BS, omejitev rasti naložb in predlog za suspenz vodilnega delavca, odgovornega za nepravilnost, ter začasna prepoved sodelovanja pri posegih BS. Poleg teh ukrepov je BS tudi pisno opozarjala banke in hranilnice na ugotovljene pomanjkljivosti, nerednosti ali neracionalno ravnanje.

IV. SANACIJA BANČNEGA SISTEMA

Projekt sanacije bančnega sistema v Republiki Sloveniji se približuje svoji zadnji fazi, ki bo predstavljala privatizacijo bank, ki so v sanaciji. Prav tako bo s sprejetjem zakona o izplačanih deviznih hranilnih vlogah občanov zaokrožena tudi linearna sanacija bančnega sistema.

Postopki sanacije, ki so bili začeti v januarju 1993 za Ljubljansko banko d.d. in v marcu 1993 za Kreditno banko Maribor d.d., ter dodatne spremembe, ki so jih povzročile dopolnitve Ustavnega zakona konec julija 1994, so omogočili, da sta danes banki v sanaciji očiščeni slabih terjatev in tudi vseh povezav z bivšo SFR Jugoslavijo, predvsem pa, da sta se banki kapitalsko okrepili in da počasi spet prevzemata mesto v bančnem prostoru Republike Slovenije, ki sta ga imeli pred sanacijo. Pomemben korak na institucionalnem področju je bil dosežen tudi z združitvijo dveh bank v sanaciji, Nove Kreditne banke Maribor in Komercialne banke Nova Gorica. Na ta način je namreč v Republiki Sloveniji nastala druga najmočnejša (merjeno po deležu v celotni bančni aktivi - prek 10%) banka, ki je tudi presegla ozke regionalne okvire, sicer značilne za organizacijo slovenskega bančnega sistema. Pozitivne spremembe, ki so jih dosegle banke v sanaciji v letu 1994, so predvsem naslednje:

- Operativni stroški poslovanja so se zniževali tudi v letu 1994, v poprečju v bankah v sanaciji za realno 3% v primerjavi z letom 1993. Ta rezultat je bil dosežen predvsem z zniževanjem števila zaposlenih ter z dosledno kontrolo in upravljanjem drugih operativnih stroškov.

- Dokončno je bil zaustavljen negativni denarni tok, saj se je poprečna dnevna zadolženost bank v sanaciji pri Banki Slovenije v primerjavi z letom 1993 zmanjšala skoraj za 7,5 milijarde tolarjev. Pozitiven rezultat pa je bil dosežen tudi v denarnem toku iz naslova bilance uspeha.

- Obe banki v sanaciji sta ob koncu leta 1994 izpolnjevali vse zahteve in predpise Banke Slovenije, razen glede vnovčevanja garancij, ki niso poplačane s strani dolžnikov, za kar zagotavlja Banka Slovenije obema bankama ustrezna posojila.

- Banki v sanaciji presegata predpisano 8% kapitalsko ustreznost, poleg tega pa oblikujeta tudi zadosten obseg potrebnih rezervacij za pokrivanje potencialnih izgub.

- V obeh bankah v sanaciji so bila v celoti uveljavljena enotna merila in postopki za odobravanje naložb ter postopki in merila za uravnavanje sredstev in naložb.

- V letu 1995 naj bi bil bančni sistem v Republiki Slovenije dokončno saniran, banki v sanaciji pa naj bi dokončno rešili tudi likvidnostne probleme. Pri tem pa bo še posebej pomembna vloga makroekonomske politike, predvsem denarne politike, ki mora doseči predvsem manjše zaostajanje tečaja tujih valut za rastjo inflacije v Republiki Sloveniji. Zakonodajna in izvršilna oblast pa bosta morali z dopolnitvami obstoječe zakonodaje omogočiti izboljšanje ročne, valutne in obrestne usklajenosti bilance stanja bank v sanaciji. Na ta način bodo izpostavljeni vsi vsebinski pogoji za pričetek procesa privatizacije.

V. DRUGI POSLI BANKE SLOVENIJE

1. POSLI ZA REPUBLIKO SLOVENIJO

Plačilni promet s tujino

Na podlagi zakona opravlja Banka Slovenije plačilni promet s tujino in druge posle v tujem denarju za Republiko Slovenijo. Obseg vseh opravljenih poslov se je v letu 1994 glede na predhodno leto povečal: proračunskim porabnikom je bilo prodano 288,3 milijona mark in od njih kupljeno 21,9 milijona mark. BS je opravila za 334 milijonov mark nakazil v tujino, plačala 10 milijonov mark obveznosti iz akreditivov in izplačala 7 milijonov mark gotovine.

Posli z vrednostnimi papirji in vrednotnicami

BS opravlja za državo po pogodbi posle v zvezi z izdajo upravnih in sodnih kolkov. Opravlja tudi vse strokovne in tehnične naloge, povezane s tobačnimi znamkami, vključno s hrambo in distribucijo. V letu 1994 je BS sodelovala pri izdaji in distribuciji vrednostnih papirjev države in prevzemala in obdelovala vnovčene obveznice in zapadle kupone iz preteklih let.

V četrtem trimesečju je BS prevzela tudi nove posle v zvezi s kontrolnimi nalepkami za označevanje avdio in video kaset (banderole).

Posli z najetimi tujimi posojili

Na podlagi sklenjene agencijske pogodbe opravlja BS vse posle v zvezi s posojilom, ki ga je Republika Slovenija najela pri Mednarodni banki za obnovo in razvoj v višini 33,5 milijona dolarjev za prestrukturiranje podjetniškega in bančnega sektorja. Iz tega posojila je bilo v letu 1994 črpano 12,3 milijona dolarjev.

BS je upravljala tudi s posojilom, ki ga je Republika Slovenija leta 1993 najela pri konzorciju tujih bank v višini 100 milijonov dolarjev (črpala le 80 milijonov dolarjev) za financiranje proračunskega primanjkljaja. V letu 1994 je bil porabljen preostanek iz leta 1993 v višini 18,4 milijona dolarjev, ter črpano 15 milijonov dolarjev. V avgustu je bil odplačan prvi obrok 14,6 milijona dolarjev.

V letu 1994 je Republika Slovenija najela posojilo 84,4 milijona mark pri konzorciju tujih bank za financiranje proračunskega primanjkljaja in ga črpala v dveh zneskih, 39,4 milijona mark in 30,0 milijona dolarjev. Porabljeno je bilo 15,5 milijona mark, s preostalim zneskom pa upravlja BS po merilih, ki veljajo za devizne rezerve, in po načrtu predvidenih črpanj.

Posli z izplačili kuponov obveznic za neizplačane devizne vloge

Na podlagi zakona in pogodbe mora BS zagotavljati bankam devizna sredstva za dospele in vnovčene kupone za obveznice, izdane po zakonu za poravnavo obveznosti iz neizplačanih deviznih vlog. Kuponi dospejo v izplačilo polletno, do konca leta 1994 je bilo za ta namen prodano Republiki Sloveniji 17 milijonov mark.

Posli s fiduciarnim računom

Po pooblastilu Republike Slovenije je BS odprla pri Dresdner Bank Luxembourg dva fiduciarna računa. Na prvi račun se stekajo plačila dospele glavnice in obresti po New Financing Agreement iz leta 1988 za alociran dolg in 16,39% dospelih obresti za nealociran dolg, kot tudi obveznosti slovenskih dolžnikov po Trade and Deposit Facility Agreement iz leta 1988. Na ta račun je bilo do konca leta 1994 vplačano 88 milijonov dolarjev. Na drugi fiduciarni račun pa se vplačujejo obveznosti po sporazumih iz Osima in Rima in sicer okvirno 60% celotne obveznosti. Do konca leta je bilo vplačano 10 milijonov dolarjev.

2. NADZOR BANK IN HRANILNIC

Za leto 1994 je značilno, da so se morale banke in hranilnice intenzivno prilagajati novim zakonskim in regulativnim predpisom. Glede na uvedbo mednarodnih računovodskih standardov banke in hranilnice sedaj izkazujejo svoje poslovanje skladno z njimi. Od konca leta 1993 veljajo tudi strožja merila za razporejanje bančnih naložb glede na boniteto dolžnika ter obveznost oblikovanja posebnih rezervacij oziroma popravkov vrednosti za potencialne izgube.

Ob koncu leta 1993 so začela veljati tudi strožja merila izračuna jamstvenega kapitala in kapitalske ustreznosti. To je bankam še otežilo proces doseganja ustrezne višine jamstvenega kapitala glede na veljavno dovoljenje za poslovanje. Banke so morale namreč po stanju 30.09.1994 razpolagati vsaj s 50% višine jamstvenega kapitala, predpisane s posebnim sklepom, da so zadržale veljavno dovoljenje za poslovanje. Za ohranitev neomejenega dovoljenja so morale tako doseči 2.040 milijonov tolarjev, da so se izognile regionalni omejitvi poslovne mreže pa 1.020 milijonov tolarjev jamstvenega kapitala.

Glede na to, da ima večina bank neomejeno dovoljenje za poslovanje, so posebno v tretjem trimesečju leta 1994 banke intenzivno zbirale dodatne trajne vire sredstev. Večina je povečala jamstveni kapital s t.i. hibridnim in dolžniškim kapitalom, nekaj pa tudi z delniškim kapitalom. Vse banke pri tem niso bile uspešne, zato jim je bilo omejeno dovoljenje za poslovanje oziroma omejena možnost širitve poslovne mreže izven občine sedeža banke. Nekatere pa so se odločile za pripojitev k drugi banki.

Jamstveni kapital so morale v letu 1994 krepko povečati tudi hranilnice, saj so morale do konca leta doseči 68 milijonov tolarjev. Večini hranilnic je to uspelo, in sicer s povečanjem delniškega kapitala oziroma ustanovitvenih vlog. Nekatere so se odločile za pripojitev k banki že v letu 1994, pri preostalih pa teče proces pripajanja v začetku leta 1995 in bo predvidoma končan v prvi polovici tega leta.

Zaradi opisanega povečanja jamstvenega kapitala banke in hranilnice v letu 1994 niso imele težav pri izpolnjevanju nekaterih strožjih zakonskih meril, ki so začela veljati 01.08.1994. Tako je bila minimalna kapitalska ustreznost v skladu z novelo zakona o bankah in hranilnicah (julij 1993) povečana s 6,25% na 8%, znižana pa je bila največja dovoljena kreditna izpostavljenost do enega komitenta oziroma skupine povezanih oseb, in sicer s 30% na 25%, razmerje med kapitalskimi naložbami in naložbami v osnovna sredstva ter jamstvenim kapitalom pa z 1,0 na 0,6.

V letu 1994 pa niso bili spremenjeni pogoji za pridobitev dovoljenja za poslovanje bank in hranilnic oziroma za pridobitev soglasja za delničarstvo. Za razliko od leta 1993 v letu 1994 ni bilo izdano nobeno dovoljenje za poslovanje nove banke oziroma hranilnice. Izdanih pa je bilo več dovoljenj za razširitev predmeta poslovanja bankam in hranilnicam ter več soglasij za povečanje lastniškega deleža obstoječim delničarjem oziroma vstop novih delničarjev. Izdanih je bilo tudi več soglasij k imenovanju direktorjev bank.

V opisanem sistemskem okviru so banke in hranilnice sorazmerno uspešno poslovale. V realnem izrazu so do konca leta 1994 glede na konec leta 1993 v povprečju bistveno povečale obseg poslovanja. Pomembno so povečale tudi število komitentov, s katerimi poslujejo, medtem ko se je višina kreditne izpostavljnosti do enega komitenta zmanjšala. V strukturi bilance stanja vseh bank je v letu 1994 prišlo do večjih sprememb, saj se je na strani zbiranja sredstev precej povečal delež nefinančnega sektorja in delež trajnih virov (zaradi obveznosti povečanja jamstvenega kapitala). Tudi na naložbeni strani je v povprečju bančnega sistema prišlo do sprememb, saj se je zmanjšal delež naložb finančnim in nefinančnim organizacijam na račun povečanja deleža naložb v investicijske vrednostne papirje.

V letu 1994 so z izgubo poslovale predvsem banke, ki so morale zaradi novega načina vrednotenja svojih naložb oblikovati precej dodatnih rezervacij, tekoči prihodki pa niso zadostovali za pokritje tega izrednega odhodka.

Banke so v letu 1994 izboljševale strukturo tvegane aktive, saj so imele ob koncu leta 1994 okrog 85% netveganih naložb (konec leta 1993 81%). To je v veliki meri tudi posledica zavarovanja naložb s hipoteko, ki se zaenkrat šteje za ustrezno.

Nadzor poslovanja bank in hranilnic izvaja Banka Slovenije, in sicer:
- s pregledom poročil in druge dokumentacije, s katero razpolaga in
- z neposrednim pregledom v samih bankah in hranilnicah.

Nadzor bank se opravlja tudi z obveznim revidiranjem letnih obračunov bank, ki ga izvajajo pooblaščene revizorske hiše.

Na podlagi poročil, ki so jih banke in hranilnice dolžne predlagati Banki Slovenije, je le-ta:
- mesečno spremljala poslovanje bank in hranilnic na podlagi podatkov iz bilance stanja in izkaza uspeha,
- trimesečno kontrolirala razvrstitev kreditnega portfelja in oblikovanje popravkov oziroma rezervacij,
- trimesečno ugotavljala kreditno izpostavljenost do posameznih komitentov,
- polletno ugotavljala obseg jamstvenega kapitala in kapitalske ustreznosti in posebej po stanju 30.09.1994,
- polletno ugotavljala obseg kapitalskih naložb in naložb v osnovna sredstva,
- polletno spremljala obseg kreditiranja vodstva banke in njenih lastnikov in
- analizirala revidirane letne obračune bank.

Na podlagi prej opisane kontrole je bilo ugotovljeno, da je nekaj bank v letu 1994 kršilo zakonsko določilo o največji dovoljeni izpostavljanosti do enega komitenta, ki znaša 25% jamstvenega kapitala. Kršitve so posledica naložb v problematične družbe, zato banke načrtujejo daljši rok za odpravo te nepravilnosti (tudi s pomočjo države). Omenjeno določilo je kršilo tudi več hranilnic, ki so nepravilnosti odpravile do konca leta 1994.

Posebno po septembru 1994 so banke v povprečju visoko presegale zakonsko določeno minimalno kapitalsko ustreznost. Kljub temu pa nekatere banke še kršijo določilo o največjem možnem razmerju med naložbami v osnovna sredstva in kapitalskimi naložbami ter jamstvenim kapitalom.

Posebej pri hranilnicah pa se je izvajala še kontrola:
- skladnosti poslovanja z dovoljenjem za poslovanje in
- višine zavarovanja sredstev fizičnih oseb, društev in dobrodelnih organizacij.

Na podlagi teh kontrol je bilo ugotovljenih več nepravilnosti, kot so: poslovanje s komitenti izven dovoljenega območja, poslovanje s srednjimi in velikimi pravnimi osebami, opravljanje poslov mimo dovoljenja in preseganje zbranih sredstev glede na višino jamstva.

Nadzor poslovanja pa se je opravljal tudi v samih bankah in hranilnicah. V letu 1994 je bilo opravljenih 23 takšnih pregledov, ki so zajeli celotno poslovanje ali samo določena področja. Od tega je bilo 18 pregledov v bankah (od tega 5 informativne narave) ter 5 v hranilnicah.

Kontrola je zajela predvsem naslednja področja:
- ugotavljanje zanesljivosti poročil banke oziroma hranilnice glede na kakovost računovodskega sistema;
- preverjanje kakovosti kreditnega portfelja glede na poročila, ki jih prejema Banka Slovenije;
- ugotavljanje povezanih oseb zaradi diverzifikacije kreditnega rizika;
- preverjanje izračuna kapitalske ustreznosti;
- ugotavljanje sposobnosti vodstva za upravljanje z riziki pri poslovanju;
- ovrednotenje sistema interne kontrole in njihovih ugotovitev;
- računalniško podporo poslovanja in
- delniško knjigo.

Pri pregledih so bile ugotovljene naslednje pomembnejše nepravilnosti in pomanjkljivosti:
- nerealno visoko razvrščanje komitentov glede na izpolnjevanje pogojev po predpisani metodologiji;
- odobravanje kreditov v nasprotju z določili 30. člena zakona;
- neustrezno zavarovanje kreditov odobrenih pravnim osebam;
- kreditiranje nesolventnih podjetij (zlasti hranilnice);
- neustrezna organizacija pri kreditnem poslovanju;
- nepravilno izračunavanje jamstvenega kapitala;
- neustrezna oziroma nezadostna računalniška podpora določnih področij itd.

V primeru ugotovljenih nepravilnosti Banka Slovenije ukrepa po zakonu o bankah in hranilnicah in zakonu o Banki Slovenije, v primeru večjih težav pri poslovanju pa po zakonu o predsanaciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic.

V letu 1994 je bilo izdanih 17 zahtev za sprejem določnih aktivnosti in 11 odločb za izvršitev določnih aktivnosti. Izdanih je bilo tudi 5 odločb o odvzemu dovoljenja za opravljanje določenega bančnega posla in 2 odločbi za regionalno omejitev poslovne mreže. V enem primeru je bilo izdano izvedeniško mnenje o opravljenem pregledu dokumentacije, v enem primeru pa je bila izdana tudi odločba o uvedbi predsanacijskega postopka.

Banke in hranilnice so spoštovale zahteve Banke Slovenije za ureditev razmer v poslovanju in ugotovljene nepravilnosti odpravile v predpisanih rokih.

3. REFORMA PLAČILNIH SISTEMOV

Banka Slovenije je v preteklem letu nadaljevala s projektom Reforme plačilnih sistemov. Projekt, katerega zaključek je predviden za konec leta 1997, ima za cilj vzpostaviti plačilni sistem, ki bo kompatibilen s plačilnimi sistemi držav Evropske Unije.

Osnova reformiranega sistema bo plačevanje v realnem času (real time gross settlement) za transakcije velikih vrednosti ter paketna obdelava kreditnih nalogov majhnih vrednosti (batched bulk low value payments). Kakor v dosedanjem plačilnem sistemu bo tudi reformirani sistem temeljil predvsem na žiralnem načinu plačevanja. To bo zagotavljalo ustrezno hitrost dokončnega poravnavanja obveznosti in nizko ceno storitev. Za transakcije, ki se bodo poravnavale z debetnimi plačilnimi instrumenti, kot so npr. čeki, je predvideno poravnavanje v naslednjem delovnem dnevu.

Za kliring in poravnavo plačil bo ustanovljena plačilna družba, družba za opravljanje plačilnih storitev (DOPS), katere lastniki bodo poslovne banke ter centralna banka. Ta družba bo prevzela plačilne funkcije, ki jih sedaj opravlja državna Agencija za plačilni promet, nadziranje in informiranje.

V letu 1994 so bile opravljene obsežne analize plačilnih tokov, na podlagi katerih so bile sprejete strateške odločitve o najustreznejšem plačilnem sistemu za Slovenijo. Projekt izvaja projektna skupina Banke Slovenije, ki v posameznih delovnih skupinah obdeluje pravna vprašanja, vprašanja poravnav in rizikov, vprašanja računovodstva in informatike, tehnološka vprašanja in vprašanja standardov. V projekt so bile v letu 1994 vključene tudi poslovne banke, ki doslej zaradi zakonskih omejitev niso opravljale domačega plačilnega prometa. Prek Združenja bank Slovenije poslovne banke tako zastopajo svoje interese in usklajujejo standarde, kar naj bi tudi prispevalo k pocenitvi tarif za plačilni promet.

Na institucionalnem področju je bil dosežen pomemben korak k normalizaciji plačilnega prometa. Novi zakon o Agenciji za plačilni promet, nadziranje in informiranje, sprejet julija 1994, je ukinil nekdanjo Službo družbenega knjigovodstva, ki je bila v preteklem sistemu monopolna institucija za opravljanje domačega plačilnega prometa, in ki je poleg tega opravljala še funkcijo pobiranja davkov, kontrolo zakonitosti poslovanja in statistično funkcijo. Te funkcije bodo v naslednjih letih prenesene na ustrezne državne organe ali pa se bodo opravljale po komercialnih načelih. Del prejšnje službe, ki se ukvarja s plačilnim prometom, pa bo prešel v bodočo družbo za opravljanje plačilnih storitev (DOPS). Za ta prehod bodo potrebne nove zakonske rešitve, ki bodo predložene Parlamentu ob koncu leta 1995.

Projekt Reforme plačilnih sistemov prehaja v fazo podrobnejše definicije institucionalnih in operativnih rešitev, kar bo predstavljalo osnovo za razpis ponudb za dobavitelje opreme in programskih paketov. Kot že omenjeno, naj bi bil projekt Reforme končan do konca leta 1997.

4. RAZVOJ STATISTIČNE FUNKCIJE

Banka Slovenije ima razvit obsežen sistem zbiranja podatkov, ki so osnova za vodenje denarne politike, uravnavanje mednarodne likvidnosti Slovenije in za nadzor bančnega sistema. Podatke s področja denarne in plačilnobilančne statistike, o tečajih tujih valut in obsegu poslovanja na domačem deviznem trgu ter podatke o obrestnih merah na domačem finančnem trgu redno objavlja tudi za širši krog zunanjih uporabnikov.

Mesečno izhaja statistični Bilten z naklado 550 izvodov v slovenskem jeziku in 800 izvodov v angleškem jeziku.

Med rednimi prejemniki statističnih podatkov so tudi mednarodne organizacije, med njimi predvsem Mednarodni denarni sklad. Da bi zagotovila metodološko poenotenost in mednarodno primerljivost podatkov, Banka Slovenije v največji možni meri upošteva pristope in priporočila s področja finančne statistike te mednarodne ustanove.

V začetku leta 1994 je bil v Banki Slovenije ustanovljen oddelek za finančno statistiko in nanj je bil v tem letu že prenesen večji del zbiranja podatkov in deloma tudi izdelave osnovnih statističnih prikazov. Ena od nalog tega oddelka je tudi usklajevanje in izpopolnjevanje zbiranja podatkov ter povečanje njihove uporabnosti z oblikovanjem enotne statistične baze, ne da bi se pri tem kršila načela zaupnosti individualnih podatkov.

5. UPRAVLJANJE Z MEDNARODNIMI DENARNIMI REZERVAMI

Mednarodne denarne rezerve Banke Slovenije so definirane kot:
- tuja gotovina in devizna imetja v tujini,
- prvovrstni vrednostni papirji tujih izdajateljev
- monetarno zlato,
- rezervna tranša pri Mednarodnem denarnem skladu
- imetja SDR pri Mednarodnem denarnem skladu.

Naložbe Banke Slovenije v tujini so omejene na državne vrednostne papirje držav OECD in v evrodepozite pri poslovnih bankah, ki izpolnjujejo določeno bonitetno oceno na podlagi kriterijev IBCA.

Na obseg mednarodne likvidnosti Slovenije vpliva Banka Slovenije tudi z določanjem minimalnega zneska deviz, ki ga morajo imeti poslovne banke. Celotne devizne rezerve Republike Slovenije so vsota predpisanih operativnih deviznih rezerv poslovnih bank in deviznih rezerv Banke Slovenije. Obseg celotnih deviznih rezerv Republike Slovenije, brez zlata in sredstev pri MDS, je porasel v letu 1994 s 1.566 milijonov dolarjev na 2.764 milijonov dolarjev oziroma za 76,5%. Devizne rezerve Banke Slovenije so porasle s 770 milijonov dolarjev na 1.480 milijonov dolarjev oziroma za 92,2%, obseg deviznih rezerv poslovnih bank pa se je v letu 1994 povečal s 796 milijonov dolarjev na 1.284 milijonov dolarjev ali za 61,2%.

Tabela 7: Gibanje mednarodnih denarnih rezerv Slovenije ter deviznih rezerv Banke Slovenije in poslovnih bank; v mio USD ob koncu meseca

	BANKA SLOVENIJE					BANKE	SKUPAJ DEVIZNE REZERVE
	Mednarodne denarne rezerve (brez zlata)				Druge terjatve do tujine	Devizne rezerve	
	Imetja SDR	Rez. pozicija pri MDS	Devizne rezerve	Skupaj			
31.12.1993	0,0	17,6	770,1	787,7	1,1	796,2	1.566,2
31.01.1994	0,5	20,3	717,9	738,7	34,4	902,6	1.620,4
28.02.1994	0,0	23,2	738,1	761,3	40,2	961,4	1.699,5
31.03.1994	1,3	21,8	751,1	774,2	46,3	1.026,9	1.778,1
30.04.1994	0,5	13,4	779,0	793,0	53,1	1.089,6	1.868,5
31.05.1994	0,2	15,3	893,7	909,2	53,6	1.078,1	1.971,8
30.06.1994	0,1	15,1	1.010,6	1.025,7	62,7	1.111,2	2.121,8
31.07.1994	1,2	12,3	1.125,1	1.138,6	62,4	1.066,1	2.191,2
31.08.1994	0,8	16,2	1.191,5	1.208,5	70,9	1.141,3	2.332,8
30.09.1994	0,2	15,2	1.338,3	1.353,7	81,6	1.083,2	2.421,5
31.10.1994	0,6	12,7	1.376,7	1.389,9	92,3	1.177,6	2.554,2
30.11.1994	0,1	8,8	1.424,8	1.433,6	90,7	1.164,0	2.588,7
31.12.1994	0,1	14,7	1.480,1	1.494,9	102,1	1.283,5	2.763,6

Vir: Banka Slovenije.

Sredstva mednarodnih denarnih rezerv v upravljanju Banke Slovenije so razdeljena v dva dela:
- neto mednarodne denarne rezerve, za katere Banka Slovenije nima deviznih obveznosti in
- mednarodne denarne rezerve oblikovane na osnovi izdaje deviznih blagajniških zapisov Banke Slovenije.

Devizne obveznosti Banke Slovenije do domačih sektorjev so se od konca leta 1993 do konca leta 1994 povečale s 466 milijonov na 1.014 milijonov, ali za 117,7%.

6. GOTOVINSKO POSLOVANJE

Banka Slovenije je v letu 1994 po zakonskih pooblastilih nadaljevala z izročanjem tolarskih bankovcev v obtok in z zamenjavo vrednostnih bonov. Glede na to, da so bili vsi bankovci nove serije izročeni v obtok v letih 1992 in spomladi 1993, ob koncu istega leta pa najvišji apoen 5.000 tolarjev, je tudi prenehala potreba, da še naprej ostajajo v prometu vrednostni boni po 5.000 tolarjev.

Skupno je bilo ob koncu leta 1994 v obtoku 64,8 milijona raznih bankovcev v vrednosti 52,1 milijarde tolarjev. Iz tega sledi, da je na posameznega državljana Slovenije v prometu po 32 različnih bankovcev. Skupna vrednost bankovcev v obtoku se je v primerjavi z letom 1993 povečala za 20%, število bankovcev v obtoku pa se je zmanjšalo za 21%, kar kaže na to, da so v obtoku v tekočem letu v večjem številu zastopani bankovci višjih vrednosti in da se nižji apoeni vračajo v enote Agencije za plačilni promet, nadziranje in informiranje. Zaradi take težnje pri apoenski strukturi bankovcev ni bilo zaslediti motenj v gotovinskem obtoku. Predvidevamo, da do njih tudi ne bi moglo priti, saj so zaloge bankovcev pri vseh nominalnih vrednostih dovolj velike in z njimi lahko v celoti pokrivamo potrebe gotovinskega obtoka.

Banka Slovenije je že v novembru 1992 vzela iz obtoka vrednostni bon za 1.000 tolarjev, s 30. junijem 1993 pa so prenehali veljati kot zakonito plačilno sredstvo boni po 1, 2, 5, 10, 50, 100, 200 in 500 tolarjev. V letu 1994 je konec januarja prenehal veljati tudivrednostni bon za 5.000 tolarjev, ki ga je bilo mogoče do 30. aprila 1994 zamenjati pri organizacijskih enotah Agencije za plačilni promet, nadziranje in informiranje. Po tem roku je naknadna zamenjava vseh apoenov vrednostnih bonov možna še izključno na blagajni Banke Slovenije. Ugotavljamo, da je taka politika zamenjave vrednostnih bonov brez časovne omejitve naletela na zelo ugoden odmev pri državljanih, saj tako slovenski denar ohranja svojo polno nominalno vrednost, tudi ko je bil že izločen iz prometa. Do 31. decembra 1994 se je iz obtoka vrnilo v trezorje Banke Slovenije skupno 110,1 milijona različnih bonov, tako da sedaj ostaja v prometu le še 20,7 milijona bonov oziroma 13,51% od skupnega števila izdelanih bonov. Pri tem ugotavljamo, da se je iz obtoka vrnil zelo visok delež bonov višjih nominalnih vrednosti (98,28%) in da v prometu ostajajo le še nižji apoeni (19,8 milijona komadov bonov izpod 100 tolarjev ali 23%), za katere tudi ni pričakovati, da bi se v velikem številu vrnili v banko.

Pri naknadni zamenjavi vrednostnih bonov na blagajni Banke Slovenije smo ugotovili skupno 815 ponaredkov po 1.000 tolarjev, 84 primerov ponaredkov po 5.000 tolarjev, 6 ponaredkov po 500 in 1 ponaredek za 50 tolarjev. Pri ponaredkih za 1.000 tolarjev gre za znane ponaredke iz leta 1992, medtem ko so bili ostali izdelani po fotokopirnem postopku na barvnih fotokopirnih strojih. Z barvnimi fotokopijami smo se v enem primeru srečali tudi pri tolarskih bankovcih za 1.000 in v 255 primerih pri bankovcih po 5.000 tolarjev, ki pa so bili odkriti še pred samim vnovčenjem in niso predstavljali nevarnosti za gotovinski obtok.

V letu 1994 je bilo izročenih v obtok 34,4 milijona komadov kovancev v nominalni vrednosti 5, 2, 1 in 0,50 tolarja. Skupno s kovanci, ki so bili izročeni v obtok leta 1993, je sedaj v prometu 134,4 milijona različnih kovancev v skupni vrednosti 261,7 milijona tolarjev. Teoretično naj bi bilo na posameznega prebivalca v obtoku po 67 kovancev, kar je sicer za 32% kovancev več kot v preteklem letu, vendar še vedno znatno pod evropskimi normativi. Vseeno ocenjujemo, da bo tudi v prihodnje potrebno nadaljevati le s prakso nujnega dodatnega kovanja za potrebe gotovinskega obtoka, ne da bi pri tem kovali večje zaloge kovancev, saj se njihova dejanska vrednost zaradi inflacije, četudi le minimalne, zmanjšuje, stroški izdelave kovancev pa zaradi gibanj surovin na svetovnem trgu naraščajo.

Banka Slovenije je v letu 1994 sodelovala tudi pri pripravi dveh izdaj spominskih kovancev, ki jih je Republika Slovenija izdala ob 50-letnici ustanovitve Denarnega zavoda Slovenije in ob 100-letnici smrti škofa Abrahama, povezanega z Brižinskimi spomeniki. Ob vsakem jubileju sta bila izročena v prodajo po en zlatnik za 5.000 tolarjev in en srebrnik za 500 tolarjev, v obtok pa tečajni kovanec za 5 tolarjev.

7. MEDNARODNO SODELOVANJE

Mednarodne aktivnosti Banke Slovenije v letu 1994 so bile usmerjene predvsem v:
- poglabljanje stikov s tujimi centralnimi bankami,
- pogajanja s tujimi upniki glede nasledstva dolgov in
- poglabljanje stikov z mednarodnimi finančnimi institucijami.

Banka Slovenije je v letu 1994 odprla tekoči račun in vezala depozit pri Bank for International Settlements, katere članice so centralne banke. Kljub temu, da Banka Slovenije še ni članica, je vabljena na seje guvernerjev in si bo tudi v prihodnje prizadevala pridobiti status članice.

S prodorom Slovenije na finančne trge so se povečale tudi aktivnosti pri najemanju kreditov za Vlado Republike Slovenije, kjer je Banka Slovenije udeležena kot plačilni agent.

Banka Slovenije sodeluje tudi v raznih drugih mednarodnih finančnih in drugih pogajanjih, kot je nadaljevanje ugvarajske runde nekdanjega GATT oziroma sedanje Svetovne trgovinskega organizacije glede finančnih storitev, kjer so bile prevzete obveznosti v okvirih, ki jih dopušča obstoječa zakonodaja.

VI. LETNI OBRAČUN BANKE SLOVENIJE

Pregled odgovornosti Sveta Banke Slovenije

Zakon o Banki Slovenije in statut Banke nalagata Svetu Banke Slovenije pripravo finančnih izkazov za vsako obračunsko leto, ki resnično prikažejo finančno stanje Banke in presežek ali primanjkljaj v tem obdobju. Pri pripravi finančnih izkazov je Svet Banke Slovenije dolžan:

- izbrati primerne računovodske usmeritve in jih dosledno uporabljati;
- jih presojati in ocenjevati z vidika utemeljenosti in previdnosti;
- ugotoviti, ali so bili dosledno uporabljeni veljavni računovodski standardi, in
- pripraviti finančne izkaze skladno z načelom časovne neomejenosti poslovanja, razen v primeru, ko ni mogoče izhajati iz predpostavke, da bo banka nadaljevala s poslovanjem.

Svet Banke Slovenije je odgovoren za vzdrževanje pravilne knjigovodske evidence, s pomočjo katere je v vsakem trenutku mogoče primerno natančno ugotoviti finančno stanje Banke, in s pomočjo katere lahko zagotavlja skladnost finančnih izkazov s slovensko zakonodajo. Ima generalno pooblastilo za primerno ukrepanje za zaščito sredstev banke in za preprečitev in izsleditev poneverb in drugih nepravilnosti.

Poročilo revizorjev Svetu Banke Slovenije

Revidirali smo finančne izkaze, prikazane na straneh 44 do 53.

Odgovornosti Sveta Banke Slovenije in revizorjev

Kot je opisano na strani 42, je Svet Banke Slovenije odgovoren za pripravo finančnih izkazov. Naša dolžnost je, da na podlagi naše revizije pripravmo neodvisno mnenje o teh izkazih.

Osnova za mnenje

Z izjemo spodaj opisanega, smo našo revizijo opravili skladno z Mednarodnimi revizijskimi smernicami, ki jih je sprejela Mednarodna zveza računovodij. Ti standardi zahtevajo, da načrtujemo in izvršujemo revizijo tako, da dobimo smiselna zagotovila, da finančni izkazi ne vsebujejo napačnih navedb. Revizija vključuje pregled dokumentacije, ki zadeva zneske v finančnih izkazih, v smislu preverbe. Prav tako vključuje preverbo uporabljenih računovodskih načel ter ocen in vodstva, kakor tudi ovrednotenje celotne predstavitve finančnih izkazov. Mislimo, da naša revizija zagotavlja realno osnovo za naše mnenje, ki je podano v nadaljevanju.

Mnenje

Za revizijo smo prejeli pooblastila šele 6. marca 1995, zato nismo mogli zagotoviti zadovoljive evidence, ki se nanaša na otvoritveno bilanco. Zato ne moremo izraziti mnenja o izkazu uspeha za leto, ki se je končalo 31. decembra 1994, niti o tem ali so postavke v računovodskih izkazih primerljive.

Menimo, da bilanca stanja prikazuje pravilno in resnično finančno stanje v Banki na dan 31. decembra in da je bila pripravljena skladno z Mednarodnimi računovodskimi standardi in slovenskim zakonom.

KPMG
Chartered Accountants
Authorized Auditors
London

Izkaz uspeha za leto 1994
(v tisočih tolarjev)

	Pojasnila	1994	1993
Prihodki poslovanja			
Prihodki od finančnih sredstev	*4*	**13.032.753**	22.478.217
Odhodki od servisiranih obveznosti	*5*	**11.704.620**	4.460.595
Čisti prihodek iz finančnih sredstev		**1.328.133**	18.017.622
Ostali prihodki	*6*	**1.180.844**	223.878
Skupni prihodki poslovanja		**2.508.977**	18.241.500
Stroški poslovanja	*7*	**1.482.149**	1.295.014
Presežek prihodkov nad odhodki		**1.026.828**	16.946.486
Uporaba presežka			
Sredstva za proračun Republike Slovenije		**982.837**	4.693.118
Prenos v rezerve	*12*	**43.991**	12.253.368
Skupna uporaba		**1.026.828**	16.946.486

Pojasnila na straneh 46 do 53 so sestavni del letnega obračuna.

Bilanca stanja na dan 31. december 1994
(v tisočih tolarjev)

	Pojasnila	1994	1993
Aktiva			
Finančna sredstva	*8*	**237.068.862**	140.298.694
Osnovna sredstva	*9*	**1.323.474**	552.236
Skupna aktiva		**238.392.336**	140.850.930
Pasiva			
Servisirane obveznosti	*10*	**165.298.097**	80.672.941
Bankovci v obtoku	*11*	**50.617.843**	34.612.454
Sredstva za proračun Republike Slovenije		**982.837**	4.693.118
Skupne obveznosti		**216.898.777**	119.978.513
Rezerve	*12*	**21.493.559**	20.872.417
Skupna pasiva		**238.392.336**	140.850.930

Navedene finančne izkaze je sprejel Svet Banke Slovenije dne 9. maja 1995. V imenu Sveta Banke Slovenije jih je podpisal

Dr. France Arhar
Predsednik Sveta Banke Slovenije in
Guverner Banke Slovenije

Pojasnila k finančnim izkazom

1 Ustava

Banka Slovenije (Banka) je centralna banka Republike Slovenije. Ustanovljena je bila z Zakonom o Banki Slovenije z dne 25. junija 1991. Banka je samostojna in neodvisna ustanova in je samostojna pravna oseba. Republika Slovenija jamči za obveznosti Banke; nadzira jo Parlament. Banka je odgovorna za stabilnost in likvidnost domače valute, tolarja (SIT) in za učinkovitost poravnave plačil.

2 Računovodski standardi in načela

Ti finančni izkazi so bili pripravljeni skladno z Mednarodnimi računovodskimi standardi (MRS), ki jih je sprejel Mednarodni odbor za računovodske standarde. Svet Banke Slovenije je MRS sprejel za leto, ki se je končalo 31. decembra 1994, in posledično so bili primerljivi podatki za leto 1993 prilagojeni. Pri pripravi izkazov je upoštevano načelo časovne neomejenosti poslovanja in načelo izvirne vrednosti, ki pri posameznih sredstvih vključuje revalorizacijo. Načelo upoštevanja nastanka poslovnega dogodka je bilo uporabljeno zaradi časovne usklajenosti odhodkov in prihodkov.

Banka Slovenije ne prikazuje izkaza denarnih tokov, ker je Svet Banke Slovenije mnenja, da glede na posebnosti poslovanja Banke Slovenije omenjeno poročilo ne bi zagotavljalo pomembnejših dodatnih informacij.

Konvencija tekoče kupne moči

V preteklih letih so bili finančni izkazi narejeni skladno s konvencijo tekoče kupne moči. Posledično so bili izkazi prilagojeni spremembam kupne moči slovenske valute. Pri prilagoditvi je bil uporabljen indeks drobnoprodajnih cen (DPI). DPI se je v letu 1993 povečal za 23% in v letu 1994 za 18%. Ker se v letu 1995 zopet pričakuje nižja inflacijska stopnja, Svet Banke Slovenije meni, da ni več razloga za uporabo konvencije tekoče kupne moči. Prilagojeni podatki z dne 31. decembra 1993 so tako osnova za prikazane otvoritvene zneske v finančnih izkazih za leto 1994.

3 Specifične računovodske usmeritve

Sredstva in obveznosti v tuji valuti

Finančna sredstva in obveznosti v tujih valutah so bila preračunana v tolarje po srednjih tečajih Banke Slovenije na dan datuma bilance. Transakcije v tujih valutah so bile preračunane v tolarje po tečajih, veljavnih na dan obračuna.

Prihodki iz naslova provizij

Prihodki iz naslova provizij izvirajo predvsem iz storitev v plačilnem prometu, iz nadzorne in regulatorske funkcije, in iz distribucije kolekov za račun države.

Tržni vrednostni papirji

Vrednostni papirji, ki jih je mogoče tržiti, so prikazani po nižji od obeh vrednosti, nakupne in tržne.

Blagajniški zapisi z nakupnim bonom

Obresti in popust iz nakupnih bonov pri blagajniških zapisih z nakupnim bonom, ki sta vključena v servisirane obveznosti, sta amortizirana prek celotnega obdobja vpisanih blagajniških zapisov in kakršnegakoli z njimi povezanega financiranja, in sicer proporcionalno z vrednostjo s tem povezane zadolžitve. Prihodnji potencialni strošek popusta, ki izhaja iz nevnovčenih kuponov prodanih blagajniških zapisov, je ocenjen po tržni vrednosti, ter amortiziran preko celotnega obdobja in glede na vrednost s tem povezane zadolžitve.

Bankovci v obtoku

Bankovci, ki jih izdaja Banka Slovenije, predstavljajo zanjo obveznost v korist imetnika in so priznani kot neservisirana obveznost po nominalni vrednosti.

Nepremičnine

Imetja v Avstriji so prikazana po tržni vrednosti in niso amortizirana. Vse druge nepremičnine so prikazane po nabavni ceni, zmanjšani za amortizacijo. Valorizacija nepremičnin je usmerjena v rezerve.

Amortizacija se računa linearno, tako da se odpisuje nabavna vrednost sredstev skozi leta njene ocenjene življenske dobe po naslednjih letnih odstotnih stopnjah:

Stavbe	1,3 %
Računalniki in druga oprema	10 do 20 %

Obdavčitev

Banka ni zavezana plačilu davka na dohodek, niti davka na dobiček.

Prihodki od finančnih sredstev

	1994 tisoč SIT	1993 tisoč SIT
Prihodki od sredstev v tuji valuti		
Obresti od vpoglednih in vezanih vlog	**6.102.141**	5.999.351
Obresti od tržnih vrednostnih papirjev (neto)	**618.194**	99.220
Obresti od vlog pri MDS	**29.221**	18.830
Neto tečajne razlike	**374.319**	10.139.858
	7.123.875	16.257.259
Prihodki od sredstev v tolarjih		
Obresti od posojil in vlog pri bankah	**5.908.878**	6.220.958
Celotni prihodki od finančnih sredstev	**13.032.753**	22.478.217

Odhodki od servisiranih obveznosti

	1994 tisoč SIT	1993 tisoč SIT
Odhodki od obveznosti v tuji valuti		
Obresti od vpoglednih vlog	**137.916**	311.762
Obresti od blagajniških zapisov Banke Slovenije	**8.723.740**	3.374.882
	8.861.656	3.686.644
Odhodki od obveznosti v tolarjih		
Obresti od vpoglednih vlog	**92.974**	5.947
Obresti od vlog proračuna Republike Slovenije	**13**	35.101
Obresti od blagajniških zapisov Banke Slovenije	**2.749.977**	732.903
	2.842.964	773.951
Skupni odhodki od servisiranih obveznosti	**11.704.620**	4.460.595

Ostali prihodki

	1994 tisoč SIT	1993 tisoč SIT
Provizije	**1.093.783**	116.611
Ostalo	**87.061**	107.267
	1.180.844	223.878

Stroški poslovanja

	1994 tisoč SIT	1993 tisoč SIT
Stroški dela	**890.799**	682.284
Provizije za bančne storitve	**137.789**	81.126
Materialni stroški	**383.339**	339.958
Stroški tiskanja denarja	**61.500**	191.646
Ostalo	**8.722**	-
	1.482.149	1.295.014

Finančna sredstva

	1994 tisoč SIT	1993 tisoč SIT
Finančna sredstva v tuji valuti		
Gotovina in vloge	**198.885.650**	100.873.672
Tržni vrednostni papirji	**11.559.190**	6.726.698
Terjatve do proračuna Republike Slovenije	**6.716.015**	9.948.878
Mednarodni denarni sklad	**2.384.913**	2.320.500
Ostalo	**1.293.537**	1.154.801
	220.839.305	121.024.549
Finančna sredstva v tolarjih		
Terjatev do Sklada RS za sukcesijo	**8.649.807**	8.649.807
Posojila bankam	**7.112.494**	10.070.851
Ostalo	**467.256**	553.487
	16.229.557	19.274.145
Celotna finančna sredstva	**237.068.862**	140.298.694

Sklad Republike Slovenije za sukcesijo je bil ustanovljen v februarju leta 1993 kot posrednik v procesu delitve premoženja in obveznosti nekdanje Jugoslavije. S tem namenom je bila v Sklad RS za sukcesijo prenesena terjatev Banke Slovenije do Narodne Banke Jugoslavije iz naslova denarne osamosvojitve v višini 8.649.807.000 SIT. Ta znesek bo plačan po poravnavi med Republiko Slovenijo in drugimi državami iz nekdanje SFRJ. Terjatev se ne obrestuje in nima določenega dneva zapadlosti.

Valutna koncentracija

Zaradi značilnosti in načina vodenja denarne politike prihaja do koncentracije valut pri finančnih sredstvih. Koncentracije primarno izhajajo iz deželne in poslovne izpostavljenosti.

Koncentracije tveganja glede na valuto in glede na poslovni odnos so na dan 31. decembra1994 naslednje:

	SIT	DEM	USD	Ostale valute	Skupaj
	%	%	%	%	%
Državni riziko	3,87	1,73	0,94	3,76	10,30
Domače banke	3,00	4,68	0,06	0,10	7,84
Tuje banke		54,69	19,24	7,93	81,86
Skupaj	**6,87**	**61,10**	**20,24**	**11,79**	**100,00**

Finančna sredstva na dan 31. decembra 1994, analizirana v valutah, bodo dospela v naslednjih razdobjih (v tisoč SIT):

	SIT	DEM	USD	Ostalo	Skupaj
Do 1 meseca	3.785.186	37.251.359	19.945.363	4.321.910	65.303.818
do 3 mesecev	3.274.903	65.147.986	24.728.485	12.743.321	105.894.695
3 do 12 mesecev	164.777	41.536.720	2.719.983	2.550.401	46.971.881
1 leto in več	9.004.691	792.848	-	9.100.929	18.898.468
	16.229.557	**144.728.913**	**47.393.831**	**28.716.561**	**237.068.862**

Osnovna sredstva

	Zemjišča in zgradbe tisoč SIT	Računalniki in ostala oprema tisoč SIT	Skupaj tisoč SIT
Strošek ali ocenjena vrednost:			
1. januar 1994	926.695	590.384	1.517.079
Nabave	-	358.975	358.975
Ocenjena vrednost	500.000	-	500.000
Prodaje	-	-98.997	-98.997
31. december 1994	**1.426.695**	**850.362**	**2.277.057**
Amortizacija:			
1. januar 1994	462.103	502.740	964.843
Prodaje	-	-96.590	-96.590
Strošek amortizacije	9.490	75.840	85.330
31. december 1994	**471.593**	**481.990**	**953.583**
Neodpisana vrednost:			
31. december 1994	**955.102**	**368.372**	**1.323.474**
31. december 1993	464.592	87.644	552.236

V stanje zemljišč in zgradb so vkjučena tudi imetja nepremičnin v Republiki Avstriji. Po presoji Sveta Banke in vrednotenju po metodi pričakovanih dohodkov od najemnin in tekočih cen nepremičnin v soseskah stavb, je vrednost teh imetij 500.000.000 SIT.

Servisirane obveznosti

	1994 tisoč SIT	1993 tisoč SIT
Obveznosti v tuji valuti		
Vpogledne vloge	**24.330.068**	8.872.768
MDS	**4.694.766**	4.571.811
Druge MFO	**923.805**	1.540.997
Blaganiški zapisi Banke Slovenije	**87.588.707**	47.927.959
Ostalo	**150.445**	-
	117.687.791	62.913.535
Obveznosti v tolarjih		
Vpogledne vloge	**28.570.522**	11.450.492
Blaganiški zapisi Banke Slovenije	**12.446.553**	2.826.933
Vloge proračuna Republike Slovenije	**5.953.578**	2.538.076
Ostalo	**639.653**	943.905
	47.610.306	17.759.406
	165.298.097	80.672.941

Servisirane obveznosti na dan 31. decembra 1994, analizirane v valutah, bodo dospele v naslednjih razdobjih (v tisoč SIT):

	SIT	DEM	USD	Ostalo	Skupaj
Do 1 meseca	26.972.999	36.099.257	12.070.572	5.484.537	80.627.365
1 do 3 mesecev	785.672	30.133.097	8.534.184	-	39.452.953
3 to 12 mesecev	4.219.205	14.376.771	5.370.802	-	23.966.778
1 leto in več	15.632.430	-	-	5.618.571	21.251.001
	47.610.306	80.609.125	25.975.558	11.103.108	165.298.097

Bankovci v obtoku

Vrednost bankovcev v obtoku

			1994	1993
SIT	10	16.072.885	160.728.850	109.198.620
SIT	20	7.169.765	143.395.300	84.155.980
SIT	50	5.055.037	252.751.850	136.460.300
SIT	100	8.293.967	829.396.700	468.557.300
SIT	200	2.841.844	568.368.800	239.986.600
SIT	500	2.252.184	1.126.092.000	685.507.000
SIT	1000	13.532.100	13.532.100.000	13.144.480.000
SIT	5000	6.716.036	33.580.180.000	8.577.370.000
			50.193.013.500	23.445.715.800
Tolarski kuponi			424.829.339	11.166.738.577
Skupaj			**50.617.842.839**	**34.612.454.377**

Splošne rezerve

		1994 tisoč SIT	1994 tisoč SIT
Po letnem obračunu na dan 1. januarja 1993			8.570.461
1993	Prenos v rezerve po letnem obračunu	1.500.000	
	Razmejene obresti	805.156	
	Neto pozitivne tečajne razlike	10.139.858	
	Stroški tiskanja bankovcev	-191.646	
1993	Prenos v splošne rezerve po spremembah		12.253.368
	Prihodki Sklada skupne porabe		48.588
31. december 1993 po spremembah			20.872.417
1994	Prenos v rezerve		43.991
	Prihodki Sklada skupne porabe		77.151
	Valorizacija imetij v Avstriji		500.000
			21.493.559
Končne rezerve so torej naslednje:			
Valorizacijske rezerve			500.000
Sklad skupne porabe			403.625
Rezerve za tečajne razlike			17.351.035
Splošne rezerve			3.238.899
			21.493.559

Rezerve za tečajne razlike se nanašajo na akumulirane neto pozitivne tečajne razlike, ki se po zakonu o Banki Slovenije oblikujejo in se lahko porabijo le za pokrivanje negativnih tečajnih razlik, torej niso namenjene delitvi.

Popravki predhodnega leta so rezultat sprememb računovodskih usmeritev zaradi uskladitve z Mednarodnimi računovodskimi standardimi.

V letu 1993 so bile tečajne razlike in stroški tiskanja bankovcev knjiženi z odobritvijo oziroma obremenitvijo namenskih rezerv. S 1. januarjem 1994 je Banka spremenila računovodske usmeritve in od takrat obračunava te stroške in prihodke v izkazu uspeha. Posledično so za leto 1993 ti prenosi izknjiženi iz rezerv in obračunani v izkazu uspeha.

Sklad skupne porabe je bil ustanovljen za zagotovljanje družbenega standarda za delavce Banke. Sredstva sklada so vključena v bilanco Banke in vse spremembe v teh sredstvih se obračunavajo prek za te namene oblikovanih rezerv.

Splošne rezerve so bile uvedene zaradi možnosti gospodarskih in drugih tveganj, ki so neločljivo povezana z izpolnjevanjem odgovornosti Banke Slovenije in s sestavo njene finančne aktive.

ČLANI SVETA BANKE SLOVENIJE

dr. France ARHAR, guverner
mag. Bogomir KOS, namestnik guvernerja
mag. Janez KOŠAK, viceguverner
dr. Marko KRANJEC, viceguverner
Andrej RANT, viceguverner

mag. Velimir BOLE, Ekonomski inštitut Pravne fakultete, Univerza v Ljubljani
mag. Dušan DROFENIK, Agencija za plačilni promet, nadziranje in informiranje, Celje
Jurij KLEINDIENST, Kolektor, Idrija
dr. Jože MENCINGER, Ekonomski inštitut Pravne fakultete, Univerza v Ljubljani
dr. Ivan RIBNIKAR, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani
dr. Dušan ZBAŠNIK, Ekonomsko poslovna fakulteta, Univerza v Mariboru
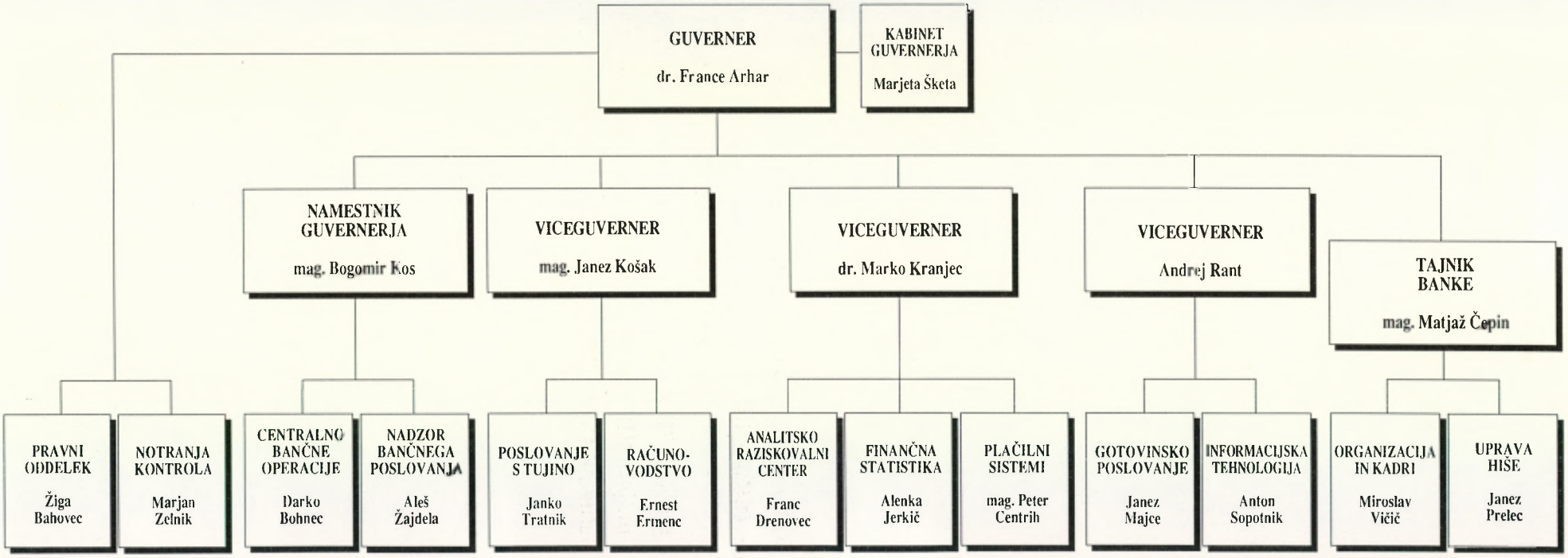
ORGANIGRAM BANKE SLOVENIJE